

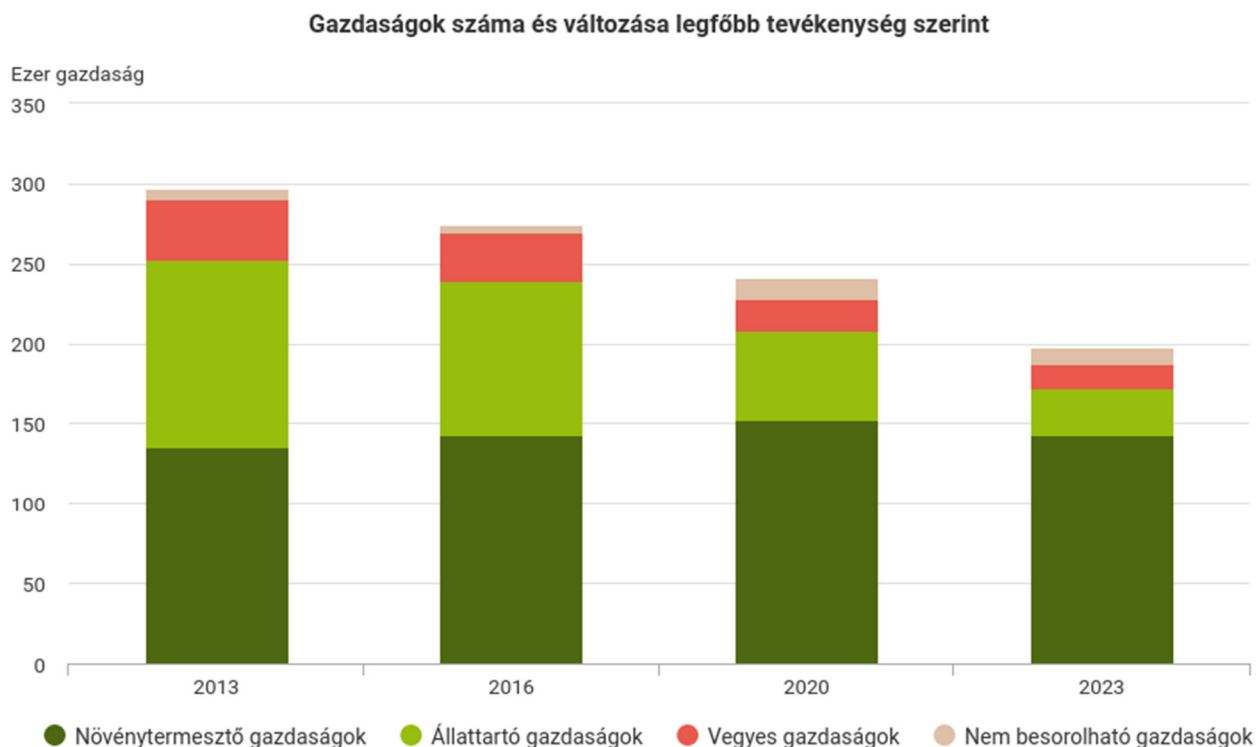
Agrárium, 2023, végleges adatok

A 2023-ban végrehajtott mezőgazdasági gazdaságszerkezeti összeírás végleges adatai alapján az európai uniós tendenciákhoz hasonlóan folytatódott a hazai agrárgazdaságok számának csökkenése, a 2020 óta eltelt időszakban elsősorban a kisméretű, kevesebb termelési értéket előállító gazdaságok fejezték be tevékenységüket. Ezzel párhuzamosan nőttek az átlagos birtokméretek, a növénytermesztés dominanciája erősödött, jelentősen megugrott a talajkímélő művelés, valamint az öntözött terület aránya. A haszonállatok száma csökkent, viszont az állattartás a növénytermesztésnél nagyobb arányban koncentrált. A gazdaságirányítók átlagos életkora tovább emelkedett, nőtt a legalább középfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkező gazdaságirányítók aránya, illetve a vidékfejlesztési programokban részt vevő gazdaságok száma is jelentősen emelkedett. Mérséklődött a mezőgazdasági munkára fordított munkaerő, valamint a családi munkaerő részesedése.

A gazdaságok száma csökkent, növekedett a növénytermesztők aránya

A gazdaságok száma kevesebb lett: 2023. június 1-jén az országban mintegy 198 ezer gazdaság működött, ami 2020-hoz képest 18%-os csökkenést jelent. 2013-hoz viszonyítva a visszaesés mértéke 33%, azaz 99 ezerrel kevesebb gazdaság folytatott mezőgazdasági tevékenységet. A 2020 és 2023 közötti időszakban is elsősorban a kisebb mezőgazdasági területet művelő és csak néhány állatot tartó gazdaságok hagytak fel a mezőgazdasági tevékenységükkel, ami az átlagos birtokméret és állatlétszám bővüléséhez vezetett.

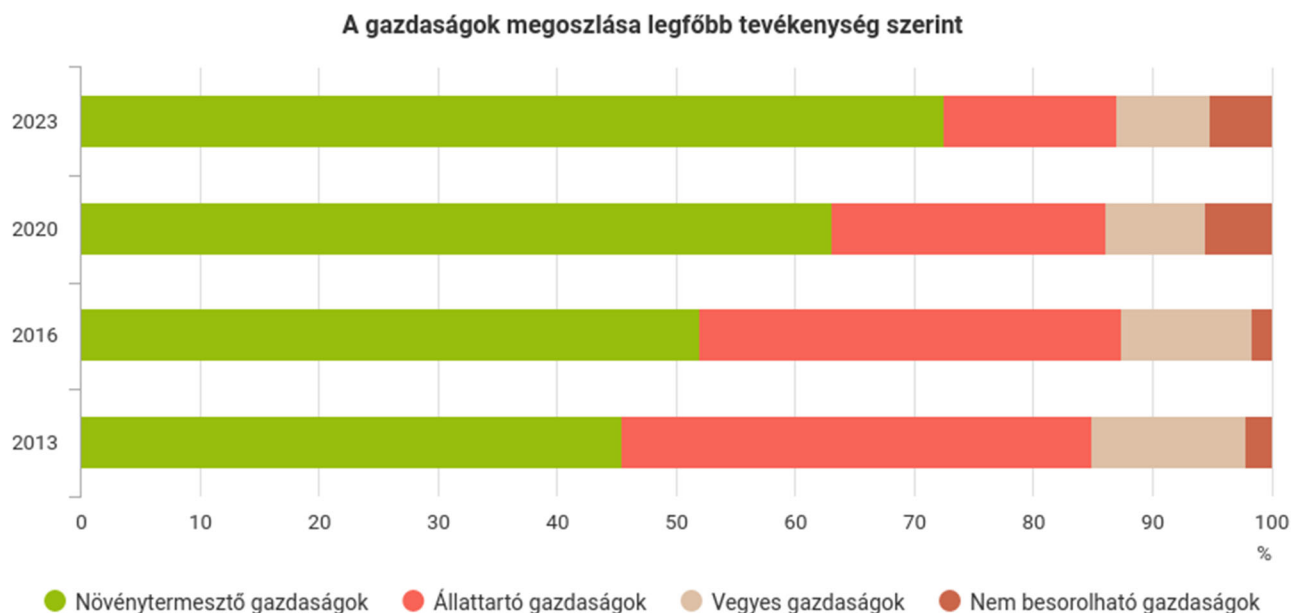
1. ábra

2020-hoz képest, Veszprém kivételével minden vármegyében csökkent a gazdaságok száma. A legnagyobb visszaesés (26%) Somogy vármegyében történt, de Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar vármegyében szintén jelentős, 24%-os csökkenés figyelhető meg. Veszprém vármegyében 3,2%-kal nőtt a gazdaságok száma. 2023-ban a legtöbb gazdaság Bács-Kiskun vármegyében működött (24 ezer), itt 2020-hoz képest 13%-os csökkenés következett be.

A növénytermesztő gazdaságok száma az elmúlt években viszonylag stabil maradt: bár számuk 2020-hoz képest 5,8%-kal csökkent, 2013-hoz viszonyítva ugyanekkora mértékű növekedést mutatott. Ezzel szemben az állattartó gazdaságok száma drámai visszaesést szenvedett el: 3 év alatt közel a felére, 10 év alatt pedig a negyedére zsugorodott. Az állattartók helyzetét nehezítette, hogy az uniós támogatáspolitikai elsősorban a növénytermesztésnek kedvezett, emellett az ágazatot a vissza-visszatérő állatbetegségek és a megnövekedett takarmány-, illetve energiaköltségek is sújtották. Az arányeltolódás folytatódott a növénytermesztő gazdaságok javára, amelyek 2023-ban már a gazdaságok 73%-át tették ki, míg az állattartó gazdaságok aránya mindössze 14%-ra csökkent. A vegyes gazdaságok részesedése 7,9%, nem változott számottevően.

2. ábra

2020 és 2023 között valamennyi vármegyében jelentősen csökkent az állattartó gazdaságok száma, a legnagyobb visszaesés (60%-os) Szabolcs-Szatmár-Bereg és Heves vármegyében figyelhető meg. Ezzel szemben a növénytermesztő gazdaságok száma hét vármegyében – Veszprém, Békés, Baranya, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Bács-Kiskun és Nógrád – növekedett, legnagyobb mértékben (19%-kal) Veszprémben.

2023-ban a növénytermesztő gazdaságok aránya Heves vármegyében volt a legnagyobb (82%), míg az állattartóké Nógrádban (23%).

Tíz év alatt a szántóföldi növénytermesztésre szakosodott gazdaságok aránya a gazdaságok negyedéről a felére nőtt

A mezőgazdasági struktúra átalakulását mutatja, hogy 2013 és 2023 között a szántóföldi növénytermesztésre szakosodott gazdaságok aránya jelentősen növekedett: 2013-ban még csak a gazdaságok 26%-át képezték, 2023-ra ez az arány meghaladta az 51%-ot. 2023-ban a szántóföldi növénytermesztésre szakosodott gazdaságok száma 101 ezer volt, ami 2020-hoz képest 5,8%-os bővülést jelent. Az általuk használt terület 2023-ban megközelítette a 3,6 millió hektárt, ami a teljes mezőgazdasági terület 70%-át tette ki. A szántóföldi növénytermesztésre szakosodott gazdaságok specializáltságát jól mutatja, hogy az általuk birtokolt állategység aránya mindössze 4,9% volt.

A szántóföldi növénytermesztés dominanciája mellett 2020-hoz képest az összes többi tipológiai főcsoportban¹ csökkenés figyelhető meg. A legjelentősebb visszaesést az abrakfogyasztó állatok tartására specializálódott gazdaságok szenvedték el, amelyek száma 61%-kal csökkent, így részesedésük az összes gazdaság számából 15%-ról 7,3%-ra zsugorodott.

1. tábla

Főbb mezőgazdasági mutatók gazdaságtípusok szerint, 2023

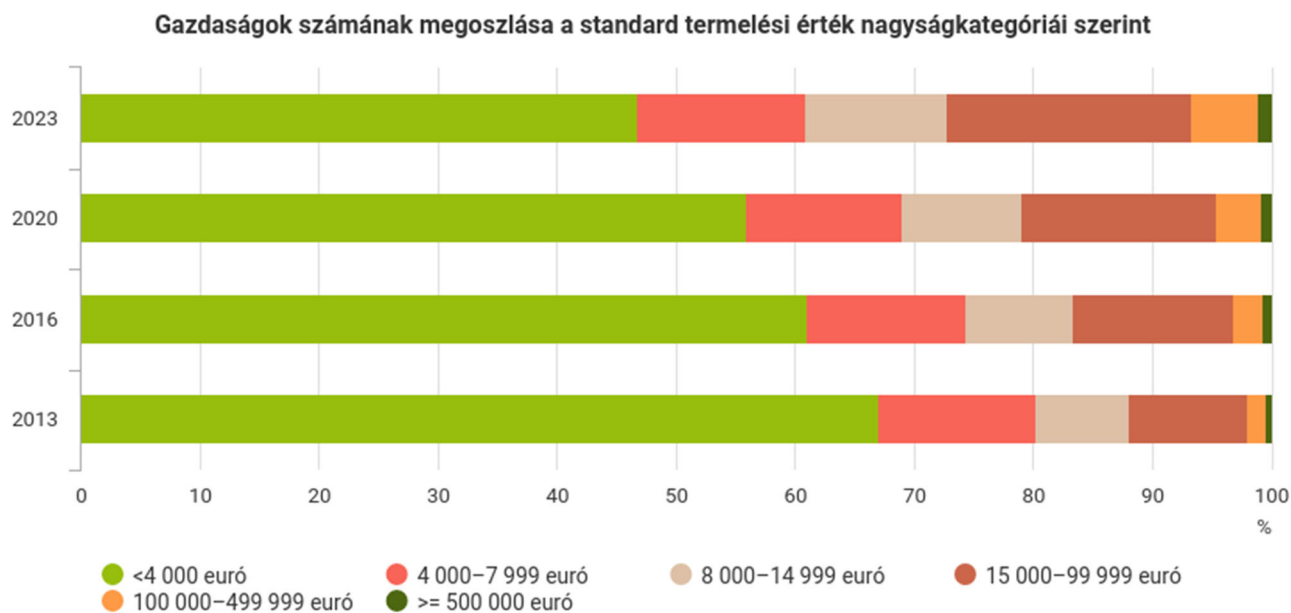
Gazdaságtípus	Gazdaságszám, ezer darab	Mezőgazdasági terület, ezer hektár	Ezer állategység	Standard termelési érték, millió euró
Szakosodott szántóföldi növénytermesztés	101,1	3 558,2	85,5	3 612,2
Szakosodott kertészet	7,1	80,2	2,4	553,1
Szakosodott ültetvénytermesztés	28,1	147,9	1,7	343,5
Tömegetakarmány-fogyasztó állatok szakosodott tartása	9,9	471,6	437,4	762,8
Abrakfogyasztó állatok szakosodott tartása	14,5	68,7	821,7	1 369,6
Vegyes növénytermesztés	7,0	203,4	10,7	360,0
Vegyes állattartó gazdaságok	2,3	76,5	146,3	256,9
Növénytermesztés és állattartás vegyesen	17,4	474,0	244,4	677,1
Osztályba nem sorolt gazdaság	10,2	6,8	–	–

A mezőgazdasági termelés koncentrációja folytatódott

2013 és 2023 között a legkisebb, a 4000 eurónál kevesebb standard termelési értékkel (STÉ) rendelkező gazdaságok száma csökkent a legnagyobb mértékben, 54%-kal. A 4 és 8 ezer euró közötti kibocsátással rendelkező gazdaságok száma szintén mérséklődött (28%-kal). A három legnagyobb méretkategóriába tartozó gazdaságok száma jelentősen nőtt ezen időszakban. Figyelemre méltó a 100 ezer és 500 ezer euró közötti STÉ-vel rendelkező gazdaságok számának több mint kétszeres (135%-os) bővülése. Ezek a változások jelentősen átalakították a gazdaságszerkezetet: míg 2013-ban a két legkisebb méretkategóriába tartozó gazdaságok az összes gazdaság 80%-át tették ki, 2023-ra ez az arány 61%-ra csökkent, ezzel szemben a 15 ezer eurónál nagyobb STÉ-vel rendelkező gazdaságok részesedése 12-ről 27%-ra emelkedett.

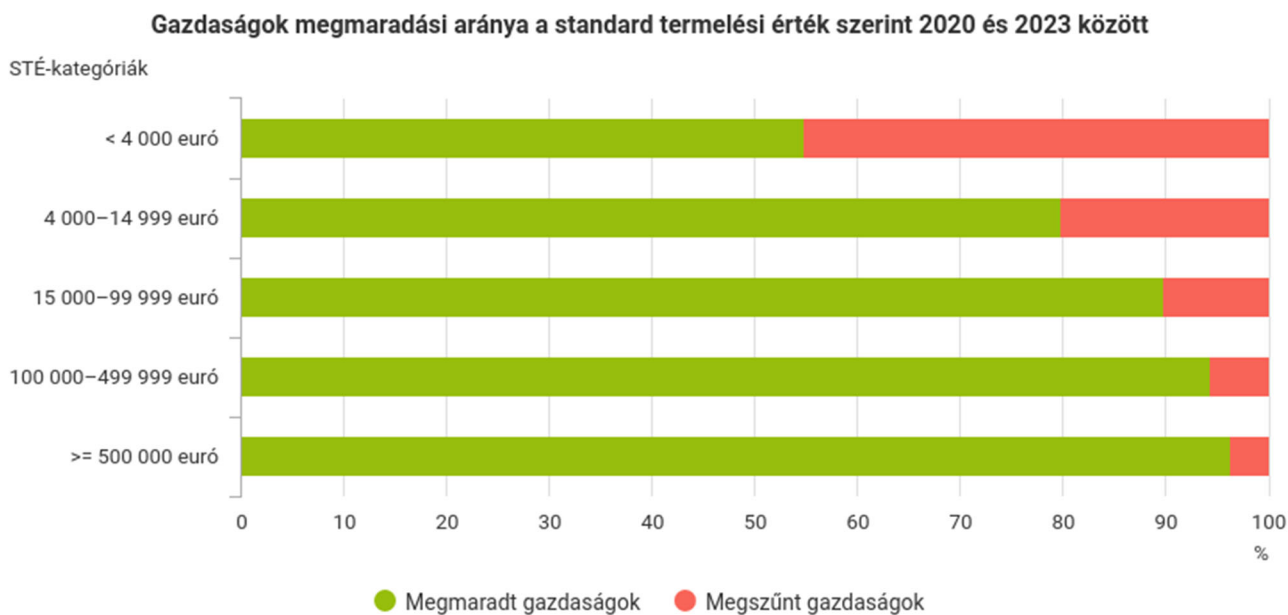
¹ Lásd: Módszertan.

3. ábra

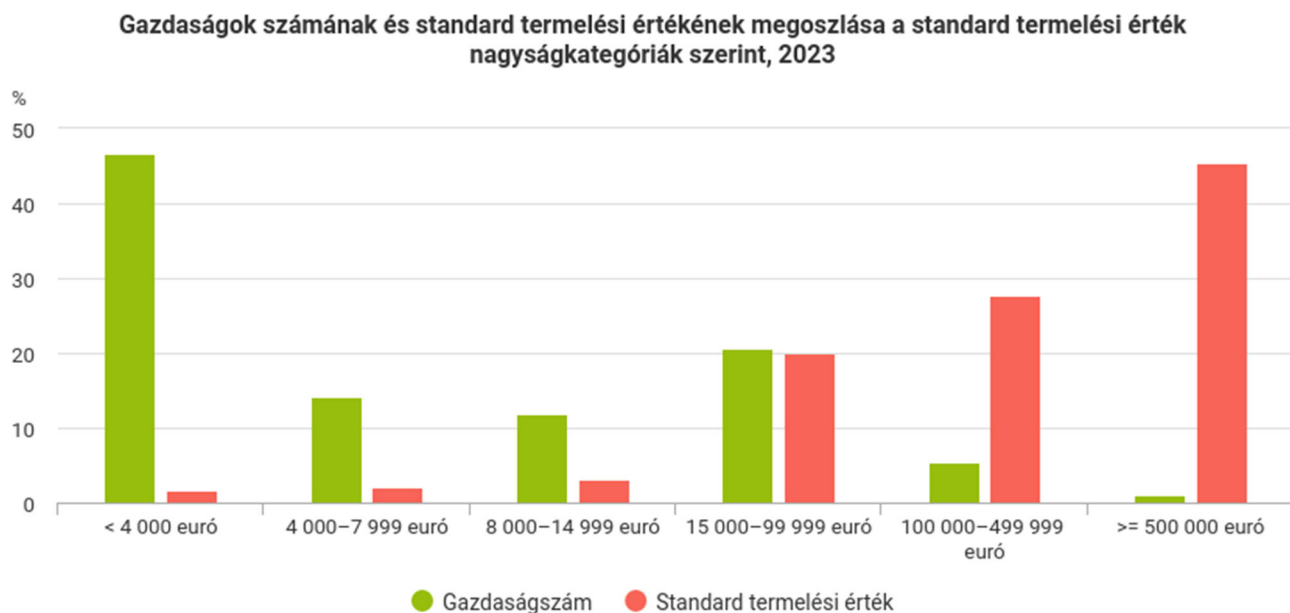
A 2020-ban a 4 ezer euró alatti STÉ-t előállító gazdaságok 45%-a szűnt meg a vizsgált három év során, ezzel szemben az 500 ezer euró felettieknek csupán a 3,7%-a.

4. ábra

A termelési struktúra koncentrációjának mértékét jól mutatja, hogy bár a gazdaságok 47%-a a legkisebb méretkategóriába tartozott 2023-ban, az STÉ 45%-a a legnagyobb termelési értékkel rendelkező gazdaságokban összpontosult, amelyek gazdaságszámot tekintve mindössze 1,1%-os arányt képviseltek.

5. ábra

Az állattartó gazdaságok koncentráltabbak, mint a növénytermesztéssel foglalkozók

A mezőgazdasági termelés szerkezete gazdaságtípusonként eltérő. A legerőteljesebb koncentráció az abrakfogyasztó állatok tartására és a vegyes állattartásra szakosodott gazdaságoknál figyelhető meg. Előbbieknél a gazdaságok 78%-a a legkisebb méretkategóriába tartozik, míg a termelési érték 87%-át a legnagyobb, 500 ezer euró feletti kategória adja.

A növénytermesztési ágazatok az állattenyésztésiekénél kevésbé koncentráltak. A szántóföldi növénytermesztésre szakosodott gazdaságok 39%-a esik a legkisebb kategóriába, de a termelési érték 65%-át a 15 ezer és 500 ezer euró közötti STÉ-t előállító közepes és nagy gazdaságok adják. Viszonylag kiegyenlített gazdaságszerkezet az ültetvényes gazdálkodásra szakosodott gazdaságoknál figyelhető meg: 62%-uk a legkisebb kategóriában van, míg a termelési érték 64%-át a 15 ezer és 500 ezer euró közötti kategóriák adják.

2. tábla

A gazdaságok számának megoszlása gazdaságtípusok és a standard termelési érték nagyságkategóriák szerint, 2023

Standard termelési érték nagyságkategória	<4 000 euró	4 000–7 999 euró	8 000–14 999 euró	15 000–99 999 euró	100 000–499 999 euró	>= 500 000 euró
Szakosodott szántóföldi növénytermesztés	38,9%	16,3%	13,8%	22,9%	7,1%	1,0%
Szakosodott kertészet	10,1%	14,0%	16,0%	44,9%	12,6%	2,4%
Szakosodott ültetvénytermesztés	61,9%	13,0%	9,3%	14,0%	1,6%	0,2%
Tömegtakarmány-fogyasztó állatok szakosodott tartása	23,3%	13,1%	16,8%	37,1%	7,4%	2,3%
Abrakfogyasztó állatok szakosodott tartása	78,3%	8,4%	3,4%	3,6%	3,6%	2,7%
Vegyes növénytermesztés	22,5%	17,3%	14,7%	36,7%	7,4%	1,4%
Vegyes állattartó gazdaságok	37,4%	22,2%	17,6%	19,0%	2,4%	1,4%
Növénytermesztés és állattartás vegyesen	49,7%	15,2%	11,8%	18,7%	3,6%	1,1%

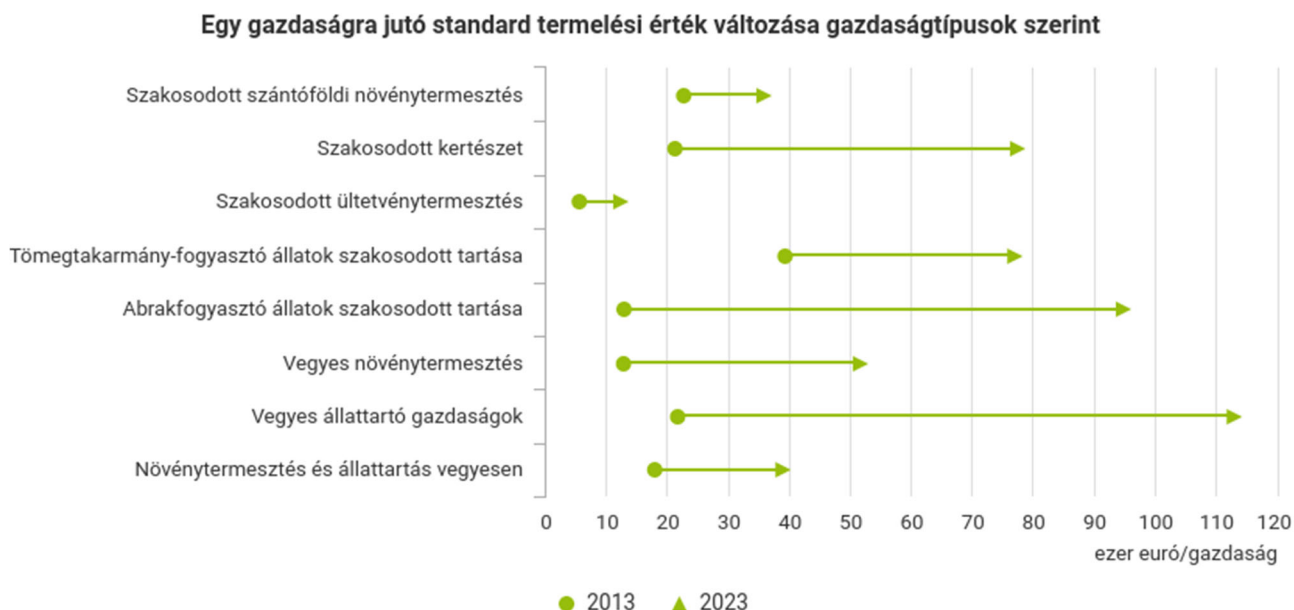
3. tábla

A standard termelési érték megoszlása nagyságkategóriánként, gazdaságtípusok szerint, 2023

Standard termelési érték nagyságkategória	< 4 000 euró	4 000–7 999 euró	8 000–14 999 euró	15 000–99 999 euró	100 000–499 999 euró	>= 500 000 euró
Szakosodott szántóföldi növénytermesztés	1,9%	2,6%	4,2%	25,4%	39,6%	26,3%
Szakosodott kertészet	0,3%	1,1%	2,3%	24,1%	30,8%	41,4%
Szakosodott ültetvénytermesztés	6,7%	6,1%	8,4%	39,6%	24,2%	14,9%
Tömegtakarmány-fogyasztó állatok szakosodott tartása	0,6%	1,0%	2,4%	18,0%	19,3%	58,6%
Abrakfogyasztó állatok szakosodott tartása	1,1%	0,5%	0,4%	1,6%	9,2%	87,2%
Vegyes növénytermesztés	0,9%	2,0%	3,2%	28,3%	29,8%	35,8%
Vegyes állattartó gazdaságok	0,7%	1,1%	1,7%	5,2%	3,7%	87,6%
Növénytermesztés és állattartás vegyesen	2,2%	2,2%	3,3%	17,5%	18,6%	56,1%

A koncentráció következtében az egy gazdaságra jutó STÉ 40,2 ezer euróra, majdnem két és félszeresére nőtt 2013 és 2023 között. A legnagyobb bővülés az állattartásra, valamint a kertészetre szakosodott gazdaságoknál figyelhető meg.

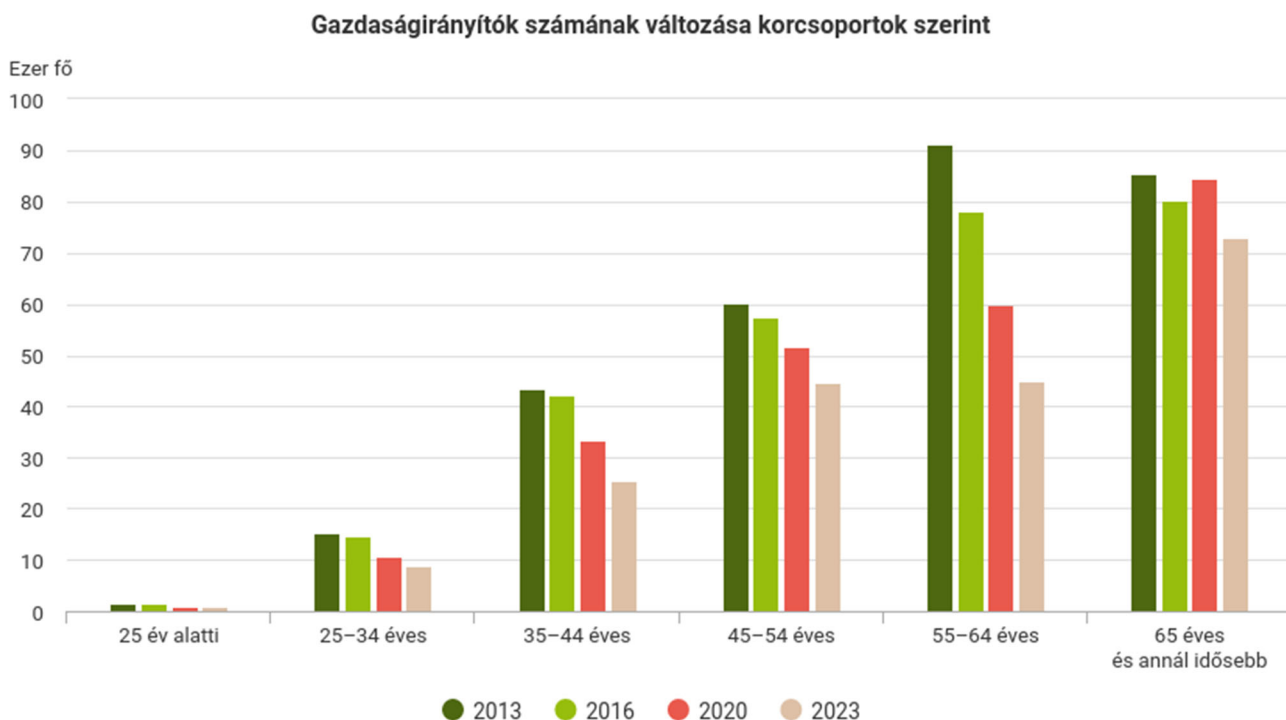
6. ábra

Idősödő gazdatársadalom

Minden korcsoportban kevesebb lett a gazdálkodók száma, de eltérő mértékben. 2013 és 2023 között a legjelentősebb visszaesés az 55–64 éves korosztálynál következett be: számuk 91 ezerről 45 ezerre fogyott. A fiatalabb korosztályoknál is jelentős csökkenés volt tapasztalható.

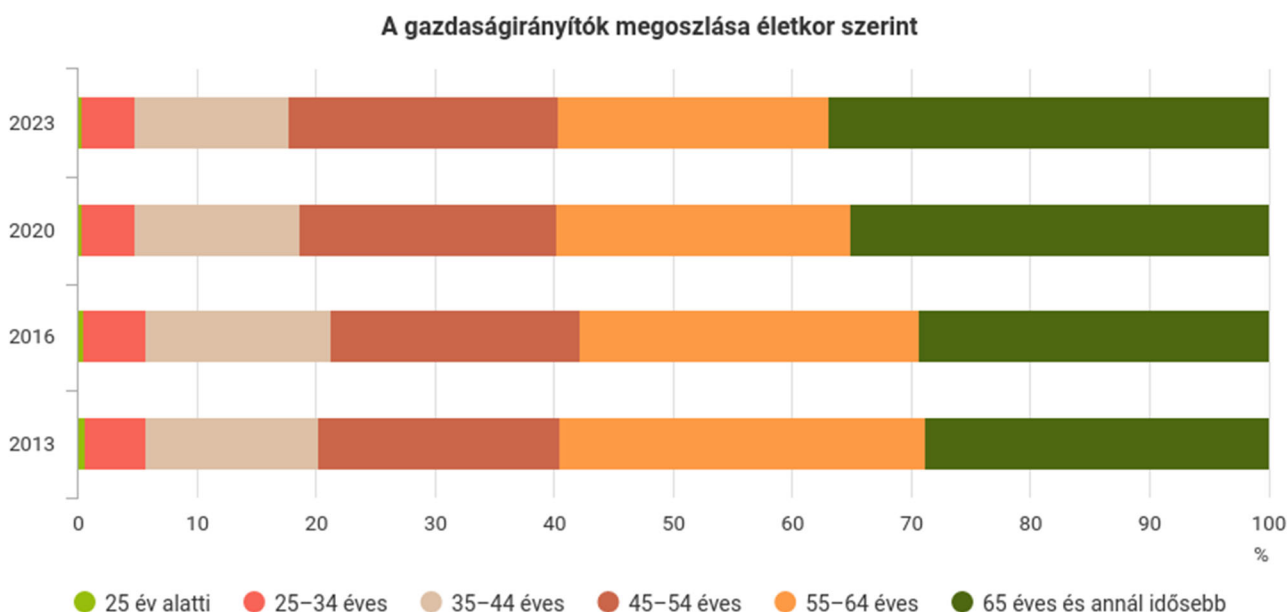
7. ábra

Folytatódott a 65 éves és annál idősebb korcsoportba tartozó gazdaságirányítók arányának növekedése, amely 2023-ban már 37%-ot tett ki, szemben a 2013-as 29%-kal. A gazdaságirányítók 60%-a 55 évesnél idősebb, ami hasonló az uniós átlaghoz. 2020-ban a tagállamokban a gazdálkodók 58%-a, Magyarországon 60%-a tartozott ebbe a korosztályba. Ezzel szemben az irányítók mindössze 4,9%-a 35 év alatti, 2013-ban ez az arány még 5,6% volt, számuk tíz év alatt 42%-kal csökkent.

2020 és 2023 között – Győr-Moson-Sopron, Veszprém és Komárom-Esztergom kivételével – az összes vármegyében csökkent a 35 év alatti gazdaságirányítóval rendelkező gazdaságok száma. A 65 éves és idősebb gazdaságirányítók aránya Békés vármegyében volt a legnagyobb, 43%.

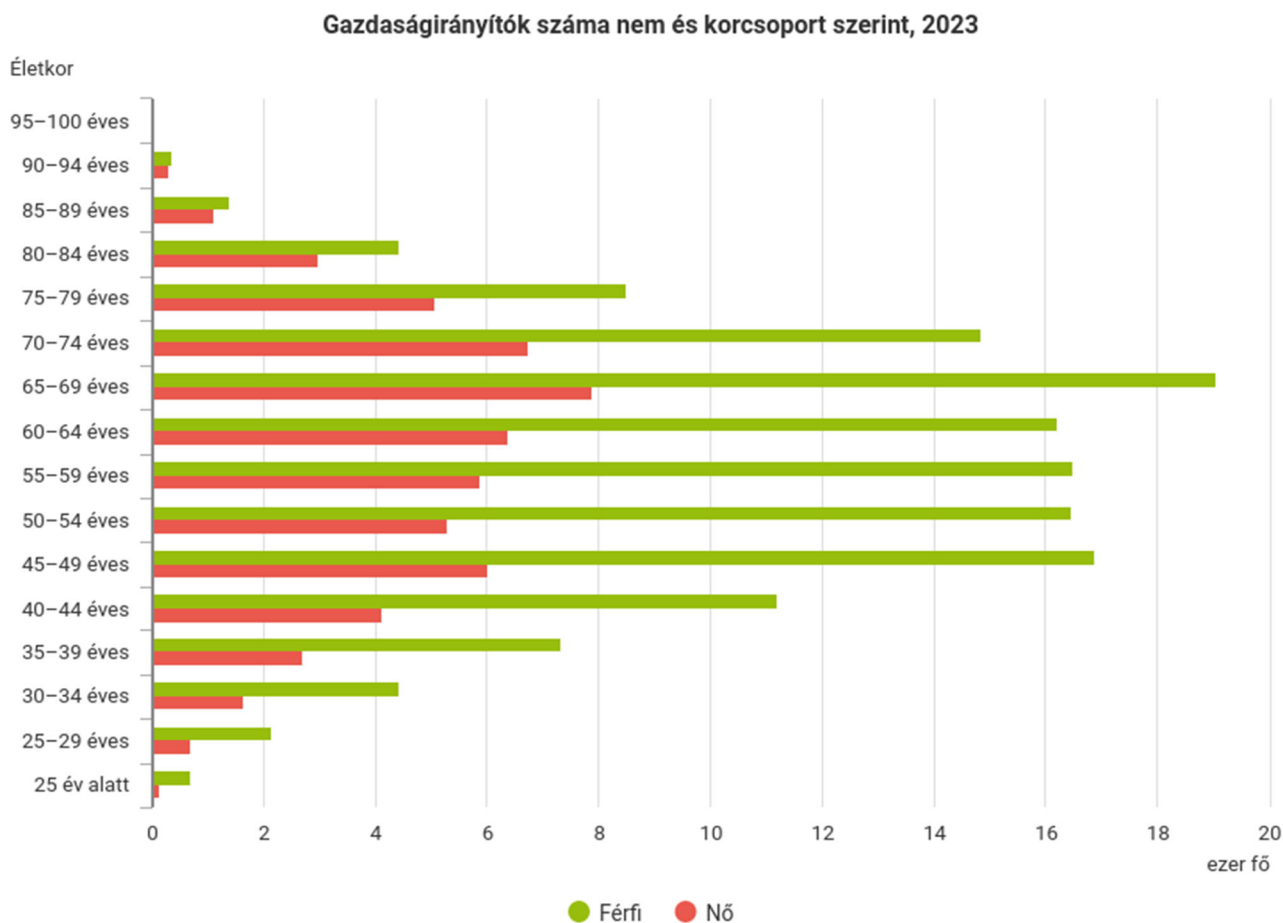
8. ábra

A gazdaságirányítók átlagos életkora 58,2 év volt 2023-ban, a férfiaknál 57,5, a nőknél 59,9 év. Ezen értékek nem változtak jelentősen 2020-hoz képest.

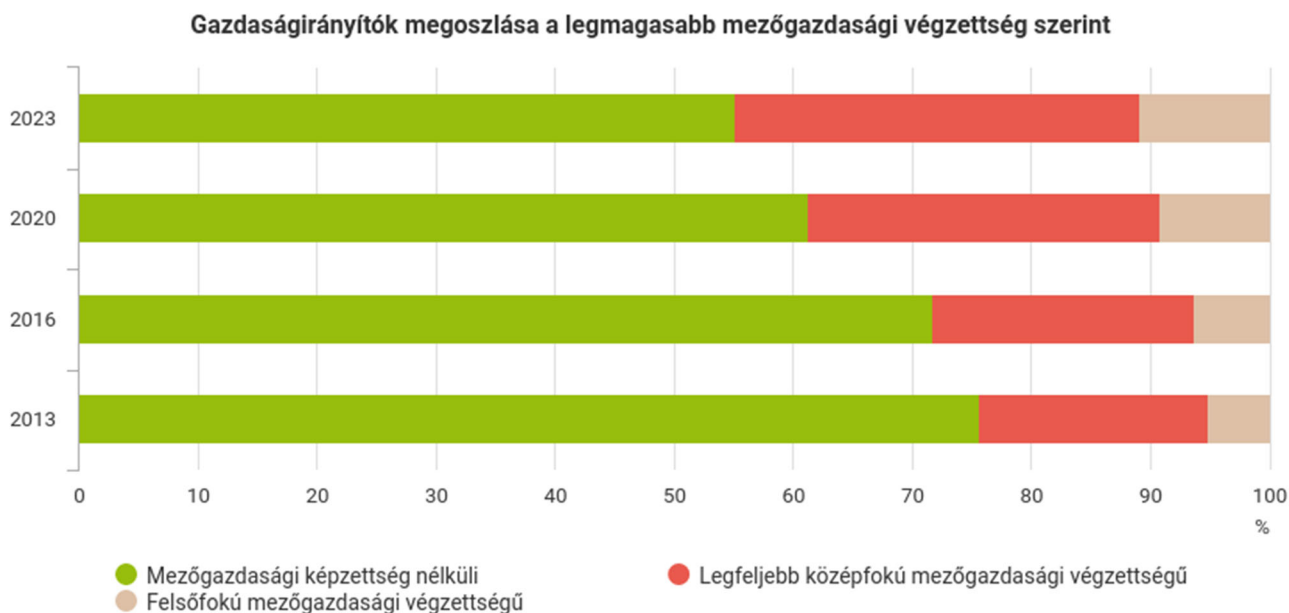
2023-ban 10 gazdaságirányítóból 7 férfi volt. A női vezetőik aránya lassan növekszik. 2013 óta a férfi gazdaságirányítók által vezetett gazdaságok száma nagyobb mértékben csökkent, mint a nő irányítóval rendelkezőké: előbbiek száma 38%-kal, utóbbiaké 18%-kal esett vissza.

9. ábra

2013 és 2023 között jelentősen átalakult a gazdaságirányítók mezőgazdasági végzettség szerinti megoszlása. 2023-ban a gazdaságok 55%-át mezőgazdasági képzettség nélküli, illetve csak gyakorlati tapasztalattal rendelkező irányítók vezették, 34%-át legfeljebb középfokú mezőgazdasági képzettséggel, míg 11%-át felsőfokú mezőgazdasági képzettséggel rendelkezők. Az utóbbi két kategória részaránya folyamatosan nőtt az elmúlt években, miközben a mezőgazdasági képzettséggel nem rendelkező gazdaságirányítók által vezetett gazdaságok száma 2013 óta megfeleződött. Ez a tendencia összefügg az állattartó gazdaságok számának csökkenésével, mivel ebben az ágazatban jellemzően magasabb a mezőgazdasági végzettség nélküli gazdaságirányítók aránya.

10. ábra

A 2013 és 2023 közötti időszakban a mezőgazdasági képzettséggel nem rendelkező gazdaságirányító által vezetett állattartó gazdaságok száma esett vissza a legnagyobb mértékben, 83%-kal. Ezzel szemben a felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkező állattartó gazdaságok irányítóinak száma kevésbé, 13%-kal csökkent. Ennek következtében bár mérséklődött, de továbbra is fennáll a különbség a növénytermesztő és állattartó gazdaságok irányítóinak képzettségi megoszlása között: 2023-ban az állattartó gazdaságok 61%-át mezőgazdasági képzettséggel nem rendelkezők irányították, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya mindössze 6,5% volt. Ezzel szemben a növénytermesztő gazdaságoknál a képzettség nélküli irányítók 53, míg a mezőgazdasági felsőfokú végzettségűek 12%-ot tettek ki.

A mezőgazdasági végzettséggel nem rendelkező irányítók aránya az abrakfogyasztó állatok tartására szakosodott gazdaságok irányítói között a legmagasabb (75%), ugyanitt a felsőfokú képzettséggel rendelkezőké mindössze 4,2%.

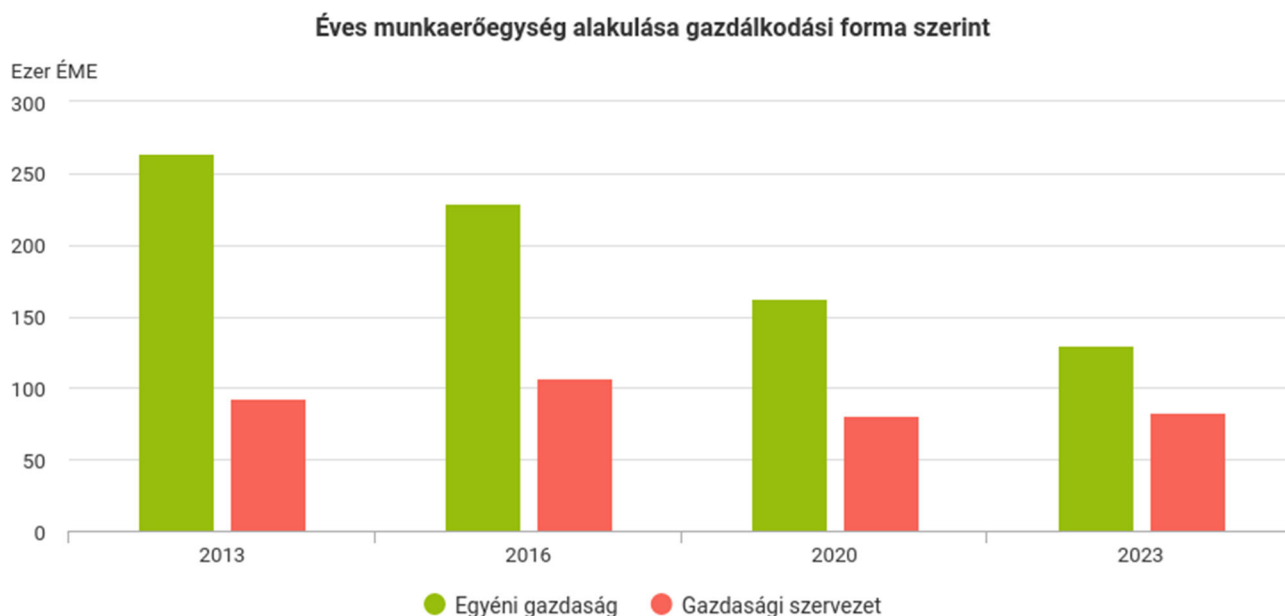
A felsőfokú mezőgazdasági képzettséggel rendelkező gazdaságirányítók aránya a vegyes növénytermesztés tipológiai csoportba tartozó gazdaságok esetében a legmagasabb, 14%.

Továbbra is csökken a munkaerő-ráfordítás, ezen belül a családi munkaerő száma és részesedése

A mezőgazdasági munkára fordított munkaerő 2023-ban 213 ezer éves munkaerőegység (ÉME²) volt, amely 2020-hoz képest 13%-kal, míg 2013-hoz viszonyítva 40%-kal csökkent.

A visszaesést az egyéni gazdaságok munkaerő felhasználásának csökkenése okozta, ahol 21%-kal alacsonyabb volt az ÉME, mint 2020-ban. Ezzel ellentétes tendencia, a gazdasági szervezeteknél 3,2%-os növekedés következett be. Így az egyéni gazdaságok részesedése 61%-ra csökkent, míg a gazdasági szervezeteké 39%-ra emelkedett, ami jelentős változás a 2013-as adatokhoz képest, amikor az egyéni gazdaságok aránya még 74%, a gazdasági szervezeteké 26% volt.

11. ábra

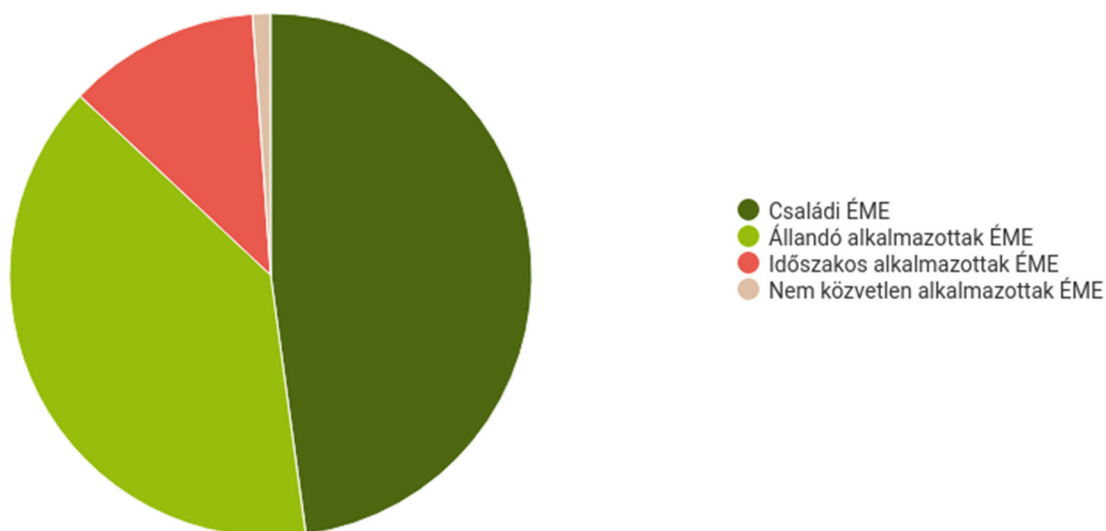

2023-ban a mezőgazdasági munka csaknem felét (48%-át) a családi munkaerő végezte, az állandó alkalmazottak részesedése 39%, míg az időszakos alkalmazottaké 12% volt. 2013 óta jelentősen átalakult a munkaerő szerkezete, akkor még a családi munkaerő részesedése 65% volt, míg az állandó alkalmazottaké 24%, az időszakos alkalmazottaké 9,3%.

² Egy ÉME egyenlő egy, a mezőgazdaságban főállásban foglalkoztatott személy által a gazdaságban egy év alatt ledolgozott idő (1800 munkaóra) mennyiségével. Ez a számbavétel a töredékidőben, illetve a szezonálisan végzett munkát is figyelembe veszi.

12. ábra

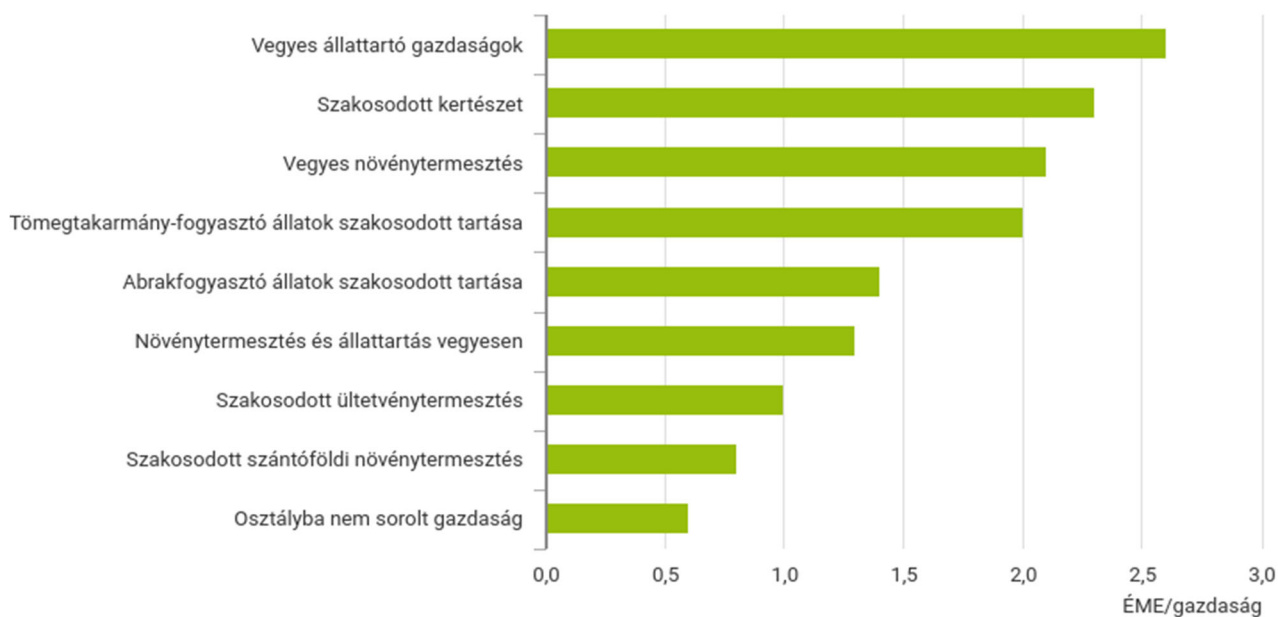
Gazdaságok éves munkaerőegységben kifejezett munkaerő-felhasználásának megoszlása, 2023

Az egy gazdaságra jutó ÉME 2023-ban 1,1 volt, ami 6,5%-kal magasabb a 2020-as értéknél, ugyanakkor 2013-hoz képest 10%-kal csökkent. A megmaradó gazdaságok munkaerő-igénye nem változott jelentősen, ugyanakkor a kisebb gazdaságok megszűnésével és a koncentráció növekedésével az egy gazdaságra jutó ÉME is mérséklődött tíz év alatt. Az ÉME esetében jelentős különbségek figyelhetők meg a különböző gazdaságtípusok között: a munkaigényesnek mondható vegyes állattartásra szakosodott gazdaságoknál 2,6, a kertészetre szakosodott gazdaságoknál 2,3, míg a kevesebb munkaerőt igénylő szántóföldi növénytermesztésre szakosodott gazdaságoknál mindössze 0,8 az értéke.

13. ábra

Egy gazdaságra jutó éves munkaerőegység gazdaságtípusok szerint, 2023

Jelentősen nőtt a vidékfejlesztési programokban való részvételi arány

A 2023-ban végrehajtott gazdaságszerkezeti összeírás adatait összevetettük a gazdaságok Vidékfejlesztési Programban való részvételével³.

2021 és 2023 között a gazdaságok 29%-a, 56 ezer gazdaság részesült vidékfejlesztési támogatásban, ami jelentős növekedés a 2018–2020-as időszak 18%-os arányához képest.

A vidékfejlesztési támogatásban részesülő gazdaságok jelentősége abban is megmutatkozik, hogy ezek a gazdaságok használták 2023-ban az ország teljes mezőgazdasági területének 78%-át, 3,9 millió hektárt, valamint tartották a teljes állatállomány 79%-át, ami közel 1,4 millió állategységet jelent. Mindkettő növekedést mutat a 2020-as adatokhoz képest, amikor a támogatott gazdaságok részesedése a mezőgazdasági területből 70, az állategységből 72% volt.

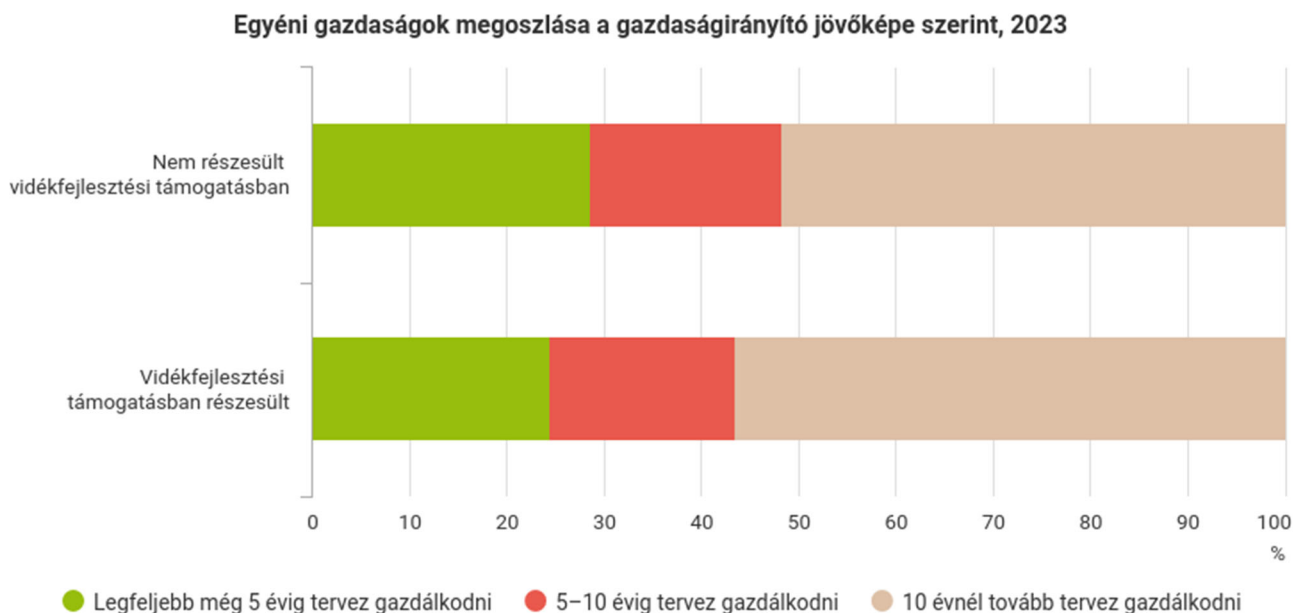
Gazdaságtípus szerint a vidékfejlesztési támogatásban részesülő gazdaságok aránya a vegyes növénytermesztés, a tömegtakarmány-fogyasztó állatok szakosodott tartása és a szakosodott szántóföldi növénytermesztés tipológiai főcsoportokban a legmagasabb, míg a legalacsonyabb arány az abrakfogyasztó állatok tartására szakosodott kategóriában figyelhető meg.

A vidékfejlesztési támogatásban részesülő egyéni gazdaságok jövőképe

Az egyéni gazdaságok esetében felmérte a KSH, hogy a gazdálkodók hogyan képzelik el a gazdaságuk, és saját maguk jövőjét. Felmértük, hogy a gazdálkodó hány évig tervez még a gazdaság vezetésével foglalkozni, és azt is, hogy hogyan képzei el gazdaságának jövőjét, amikor majd felhagy a gazdálkodással. A gazdaságirányítók mintegy fele nem gondolkodott még el a kérdésen vagy nem kívánt válaszolni. A kérdésre választ adók közül a vidékfejlesztési támogatásban részesülő egyéni gazdaságok irányítói nagyobb arányban válaszoltak úgy, hogy 10 évnél hosszabb ideig szeretnének gazdálkodni, mint a támogatásban nem részesülők. 2023-ban a vidékfejlesztési támogatásban részesülő gazdaságok 56%-a válaszolt úgy, hogy 10 évnél tovább szeretne gazdálkodni, míg a támogatással nem rendelkező gazdaságok esetében ugyanez az arány 52% volt.

³ Az utóbbi elemzéséhez a Magyar Államkincstár (MÁK) által működtetett Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer (IIER) támogatási adatait vettük alapul. Vidékfejlesztési támogatásban részesülőnek tekintettük azokat a gazdaságokat, amelyek 2021. január 1. és 2023. december 31. közötti időszakban jóváhagyott támogatási kérelemmel rendelkeztek a 1305/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet III. címének 1. fejezetében meghatározott intézkedések esetében.

14. ábra

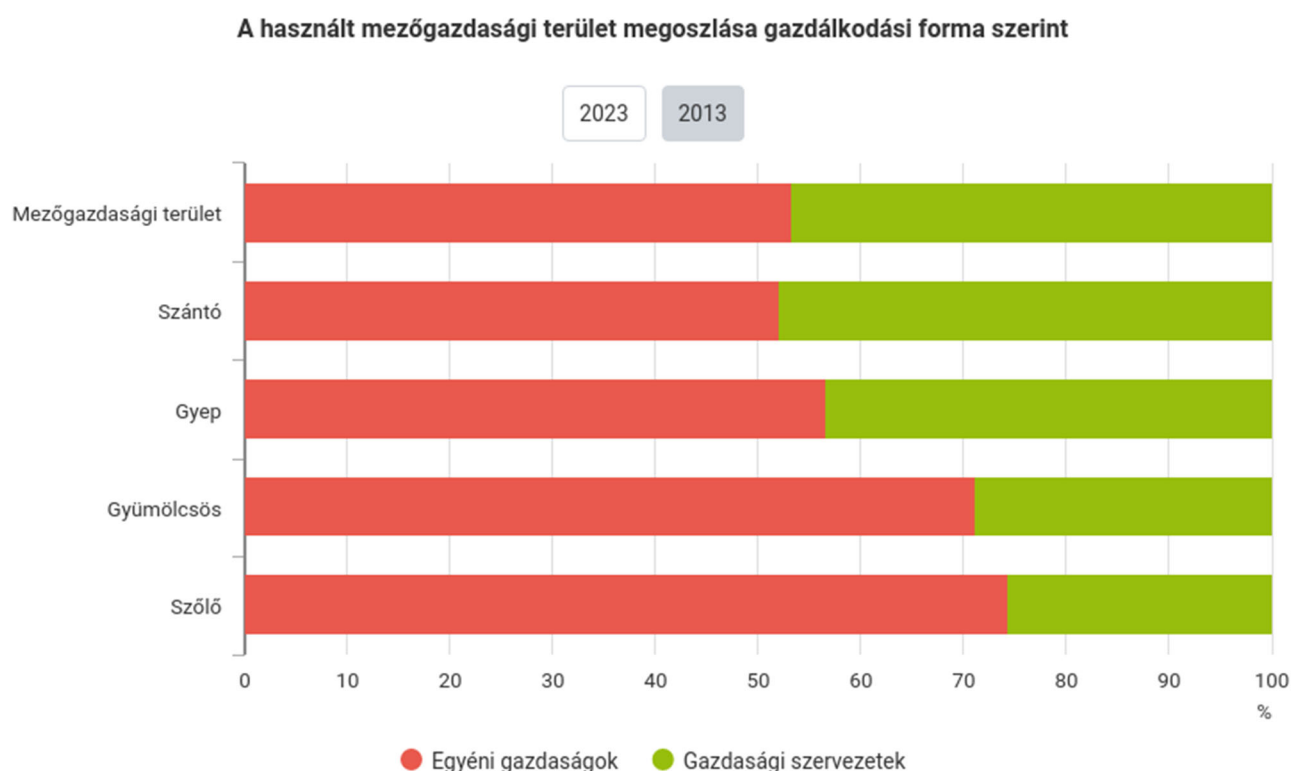
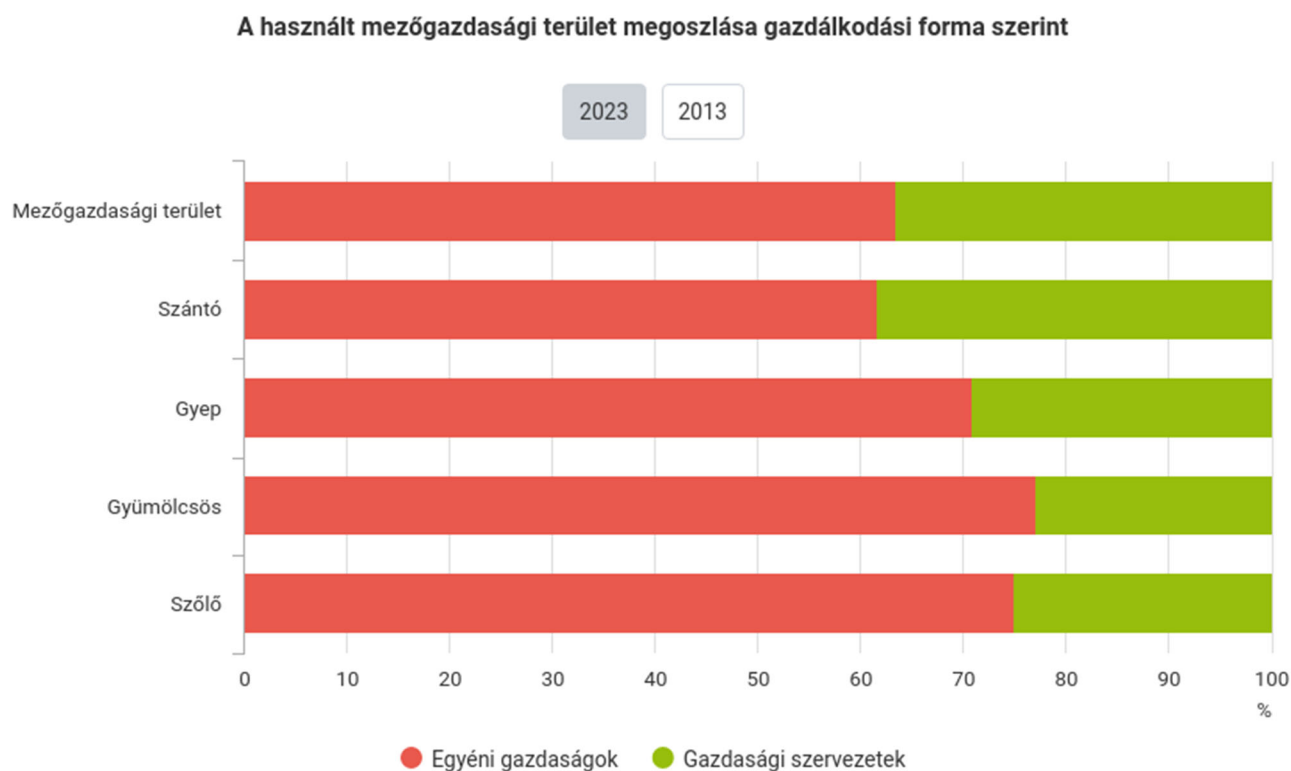
Azt vizsgálva, hogy a gazdálkodó hogyan képzei el gazdaságának jövőjét, miután abbahagyja a gazdálkodást, a következőket találjuk: a támogatásban részesülő gazdaságok irányítóinak 29%-a úgy tervezi, hogy családon belül maradna a gazdaság, 4,8%-a tervezné az eladást. Utóbbi aránya a támogatásban nem részesülők esetében 7,3%.

Az ország mezőgazdasági területének 82%-a szántóterület

2023. június 1-jén az ország mezőgazdasági területe mintegy 5,1 millió hektárt tett ki, amely 2020-hoz képest 3,4%-kal, míg 2013-hoz képest 12%-kal magasabb érték. A mezőgazdasági terület 82%-át szántó borítja, 16%-a gyeperület, 1,6%-a gyümölcsös, 1,2%-a szőlő, a konyhakert aránya 0,1% alatti.

2023-ban a mezőgazdasági terület 63%-át egyéni gazdaságok, 37%-át gazdasági szervezetek használták. Egy évtized alatt az egyéni gazdaságok aránya jelentősen emelkedett: míg 2013-ban ez az arány még közel egyenlő volt (a terület 53%-át egyéni gazdaságok és 47%-át gazdasági szervezetek művelték), 2023-ra az egyéni gazdaságok által használt mezőgazdasági terület 3,2 millió hektárra nőtt. Ez 2020-hoz képest 7,2, 2013-hoz viszonyítva 33%-os bővülést jelent. A gazdasági szervezetek részaránya a szántóterületek esetében a legmagasabb (38%), míg a szőlőknek csak negyede, a gyümölcsösöknek pedig 23%-a van a használatukban. A legnagyobb arányú visszaesés a gyepterületeknél figyelhető meg, 14 százalékponttal kisebb a művelési ág részesedése a gazdasági szervezetek használatában. Azonban ez nagyobb részben az egyéni gazdaságok gyepterület növekedésének köszönhető: több mint 200 ezer hektárral nagyobb gyepterületet használnak 2023-ban az egyéni gazdaságok, mint 2013-ban.

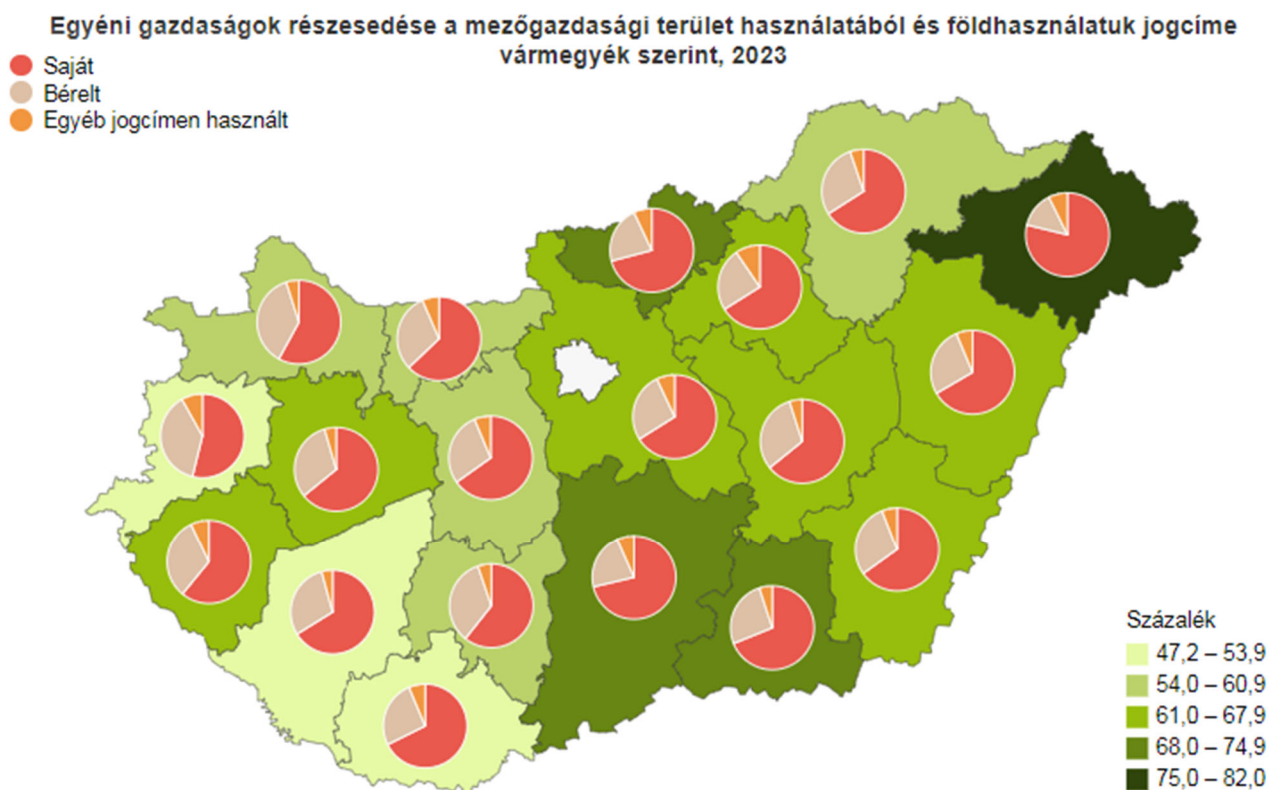
15. ábra

Jogi személyek, így gazdasági társaságok Magyarországon – a jogszabályban meghatározott szűk körű kivételekkel – nem szerezhettek termőföldet, de haszonbérleti, megbízási szerződések, vagyonkezelés vagy más jogi formák mentén jogszerű földhasználói lehetnek a területnek. 2023-ban a gazdasági szervezetek mintegy 153 ezer hektár saját tulajdonú és

további 89 ezer hektár egyéb jogcímen használt mezőgazdasági területen gazdálkodtak bérelt területeik (1,6 millió hektár) mellett. Az egyéni gazdaságok ezzel szemben jellemzően saját földterületet használnak, 2023-ban mezőgazdasági területük kétharmada volt a tulajdonukban. Az egyes művelési ágak esetében számottevő eltérés tapasztalható: használt szántóterületük 66%-a, az üvegházi területük 91%-a, a gyümölcsöseik 84%-a, a szőlők 89%-a, a gyepterületük 64%-a tartozott az egyéni gazdaságok saját tulajdonába. Az egyéni gazdaságok körében minden művelési ágban csökkent a saját tulajdonú művelt terület aránya 2013-hoz képest.

16. ábra

2023-ban jellemzően egyéni gazdaságok használatában volt a mezőgazdasági terület döntő része. Kiemelkedik Szabolcs-Szatmár-Bereg (82%), Bács-Kiskun (72%), Nógrád (71%) és Csongrád-Csanád (71%) vármegye, ugyanakkor Baranyában (48%) és Somogyban (47%) alacsonyabb volt a részarányuk.

Az egyes művelési ágak esetében eltérő megoszlás figyelhető meg: míg Győr-Moson-Sopronban a gyümölcsösök többségét (57%-át) gazdasági szervezetek művelték, addig Csongrád-Csanád vármegyében mindössze 95 hektáron gazdálkodtak e művelési ágban.

A szőlőterületek döntő többsége az egyéni gazdálkodóknál összpontosult, kiemelten Békés (99%), Nógrád (94%) és Csongrád-Csanád (92%) vármegyében.

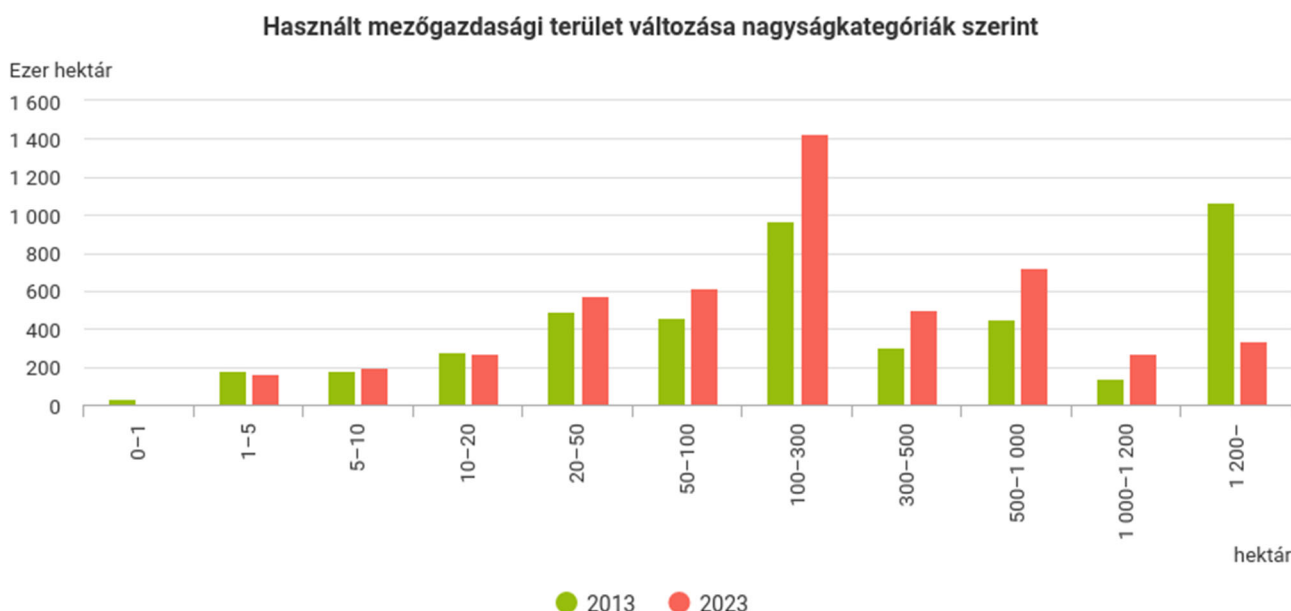
Változó birtokszerkezet

A mezőgazdasági terület legnagyobb része (1,4 millió hektár) a 100 és 300 hektár közötti területtel rendelkező gazdaságok használatában volt, ami a teljes terület 28%-át tette ki. 2013-hoz képest ez a nagyságkategória bővült a legnagyobb – 47%-os – mértékben. A második legnagyobb területet az 500 és 1000 hektár közötti területet művelő gazdaságok használták. Ebben a kategóriában is dinamikus területnövekedés figyelhető meg, 2023-ban összesen 719 ezer hektár tartozott ide.

A gyümölcsösök és a szőlő, valamint a gyepterületek esetében eltérő birtokszerkezet figyelhető meg: előbbiek esetében 2023-ban a legnagyobb területet a 20 és 50 hektár közötti gazdaságok használták, míg a gyepterületeknél a 100 és 300 hektár közötti gazdaságok domináltak.

A 2013-as birtokszerkezethez képest a két legkisebb (0–1 és 1–5 hektár) és a legnagyobb méretkategória (1200 hektárnál nagyobb) esetében figyelhető meg folyamatos csökkenés. 2013-ban még az 1200 hektár feletti mezőgazdasági területtel rendelkező gazdaságok használatában volt a legtöbb terület (közel 1,1 millió hektár), 2023-ra ez a harmadára, 338 ezer hektárra zsugorodott. Szintén harmadára csökkent az 1 hektárnál kisebb területen gazdálkodók használatában lévő terület, amely így az összterület mindössze 0,2%-át adta.

17. ábra

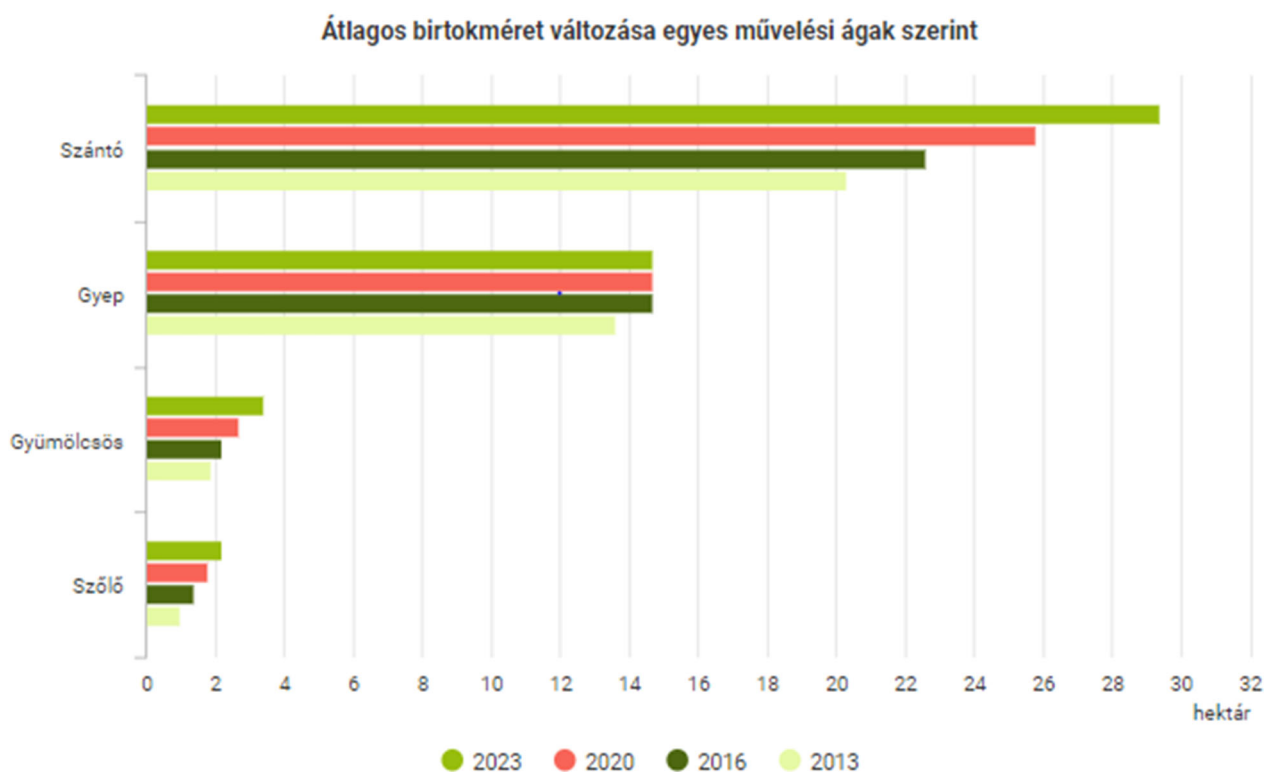

A jellemző birtokméretek alakulásában szerepet játszhattak többek között az újonnan bevezetett és a már korábban is meglévő, de átalakított támogatási formák is. A gazdálkodás jogi környezetét meghatározó másik elem a 2013-as földtörvény (2013. évi CXXII. törvény a

mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról), amely 300 hektárban határozza meg a földszerzési maximumot és 1200 hektárban a birtokmaximumot.

A szántóterületek átlagos birtokméretei folyamatosan emelkedtek az utóbbi években. 2023-ban átlagosan 29 hektár volt, ami 2020-hoz képest 14, a 2013. évi értéknél 45%-kal nagyobb. A medián értéke 5,0 hektár volt 2023-ban, míg 2020-ban 4,0, 2013-ban pedig 2,4 hektár. Az átlagos szántóterületekben jelentős regionális különbségek mutatkoznak. A legtöbb szántóterületet művelő gazdaság Bács-Kiskun (17,8 ezer) és Szabolcs-Szatmár-Bereg (17,3 ezer) vármegyében található, azonban átlagos területük az országos értéknek csak a kétharmada (67%), illetve fele (49%). Kiterjedt birtokok Fejér (átlagosan 49 hektár), Vas, Baranya és Jász-Nagykun-Szolnok (egyenként átlagosan 47 hektár) vármegyében találhatók.

18. ábra

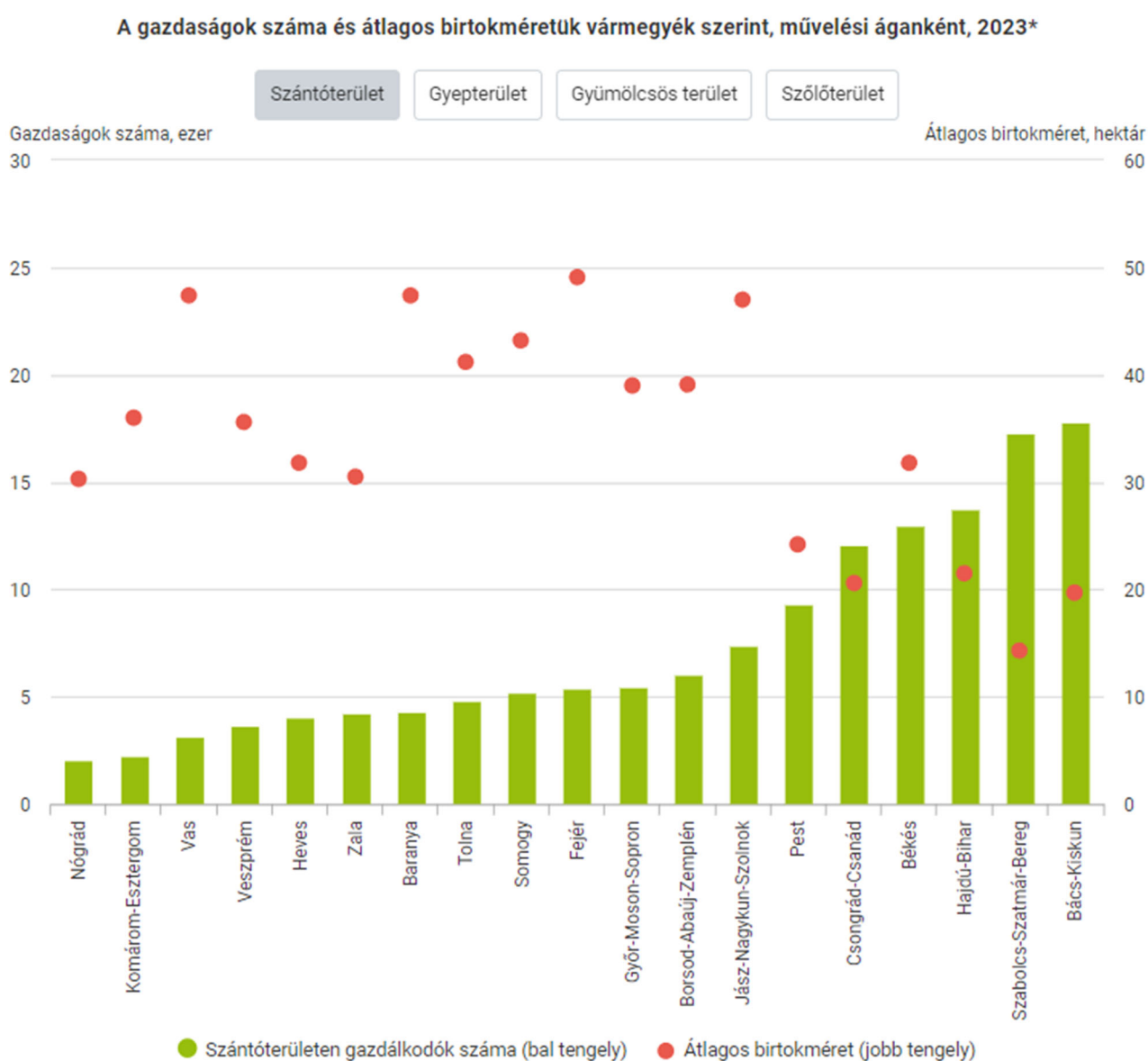

A koncentrálódás folyamata a többi művelési ág esetében is megfigyelhető: a gyepek átlagos területe 13,6-ről 14,7 hektárra, a gyümölcsösöké 1,9-ről 3,4 hektárra, a szőlőké pedig 1,0-ről 2,2 hektárra nőtt 10 év alatt. Legnagyobb gyepterületeken Hajdú-Bihar vármegyében (átlag 27 hektár) gazdálkodtak, a gazdák száma azonban Bács-Kiskunban kimagasló, kaszálással és legeltetéssel több, mint 8,4 ezren foglalkoztak itt, ami az országos érték 16%-a.

A gyümölcsstermesztés Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyébe koncentrálódik, az e művelési ágban gazdálkodók közel harmada (7,7 ezer) végzi itt tevékenységét, az országosnál nagyobb, 4,2 hektáros átlagterületen.

Az országos érték kétszeresét meghaladó átlagos méretű területeken gazdálkodnak Heves (5,0 hektár) és Bács-Kiskun (4,8 hektár) vármegye szőlőtermesztői. A gazdaságok számának megoszlása ennél valamivel kiegyenlítettebb: Veszprémben és Borsod-Abaúj-Zemplénben végzi tevékenységét a gazdaságok 14, illetve 11%-a, a felsorolt négy vármegyében működik a szőlőtermesztő gazdaságok 48%-a.

19. ábra

* Budapest nélkül.

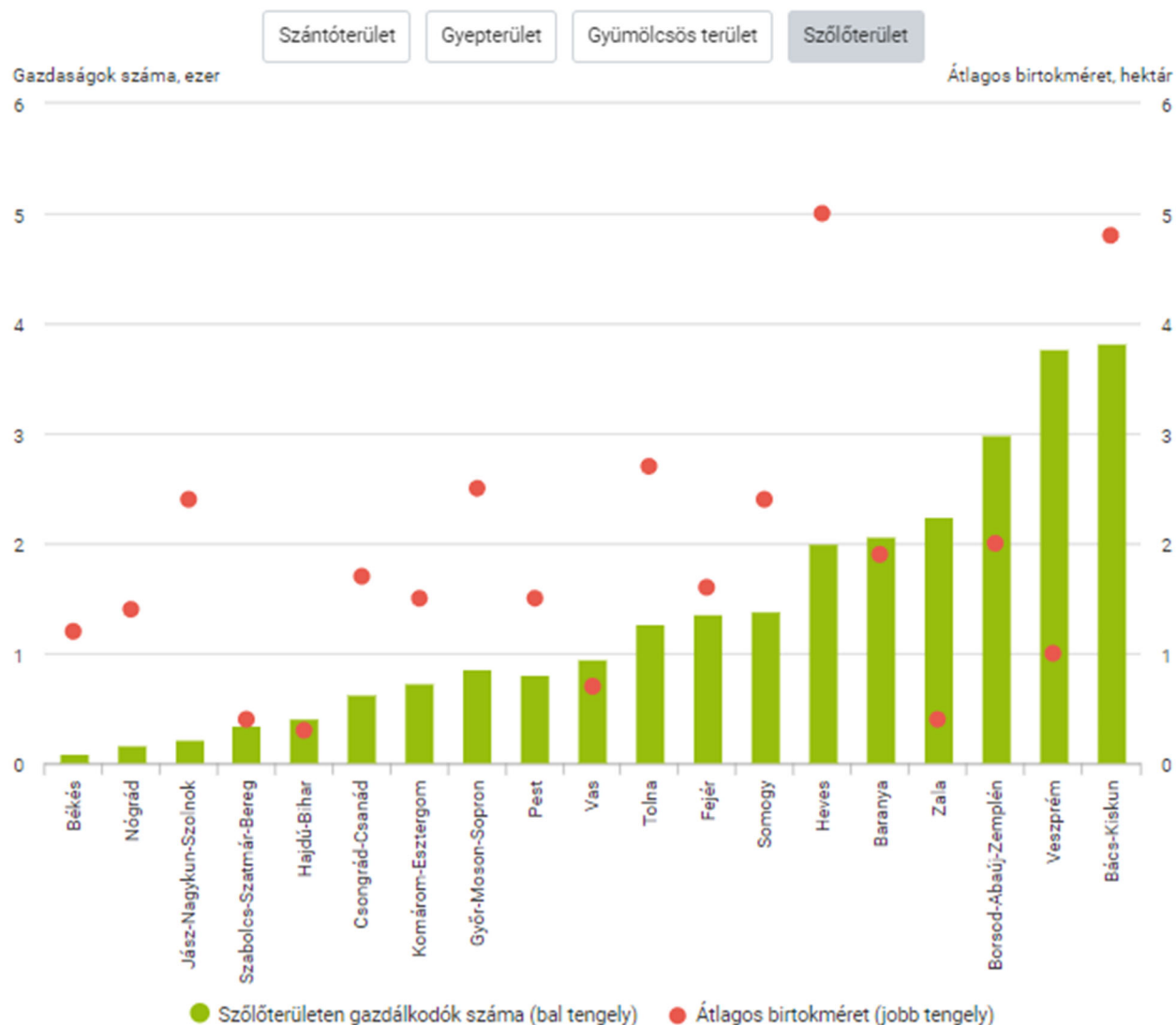
A gazdaságok száma és átlagos birtokméretük vármegyék szerint, művelési áganként, 2023*

* Budapest nélkül.

A gazdaságok száma és átlagos birtokméretük vármegyék szerint, művelési áganként, 2023*

20. ábra

2023-ban a mezőgazdasági területet használó gazdaságok irányítóinak 11%-a rendelkezett felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel, a legmagasabb érték Heves vármegyében volt (16%), míg Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében az előbbi értéknek csak a fele (7,9%). A szántóterületen gazdálkodóknak szintén 11%-a rendelkezett felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel. Ők átlagosan 100 hektáron gazdálkodtak, ami az országos átlag több mint háromszorosa, így a teljes művelt szántóterület 39%-a állt az irányításuk alatt. A legtöbb, mintegy 63 ezren csak gyakorlati tapasztalattal rendelkező irányítók voltak és átlagosan 12 hektáros területeket műveltek.

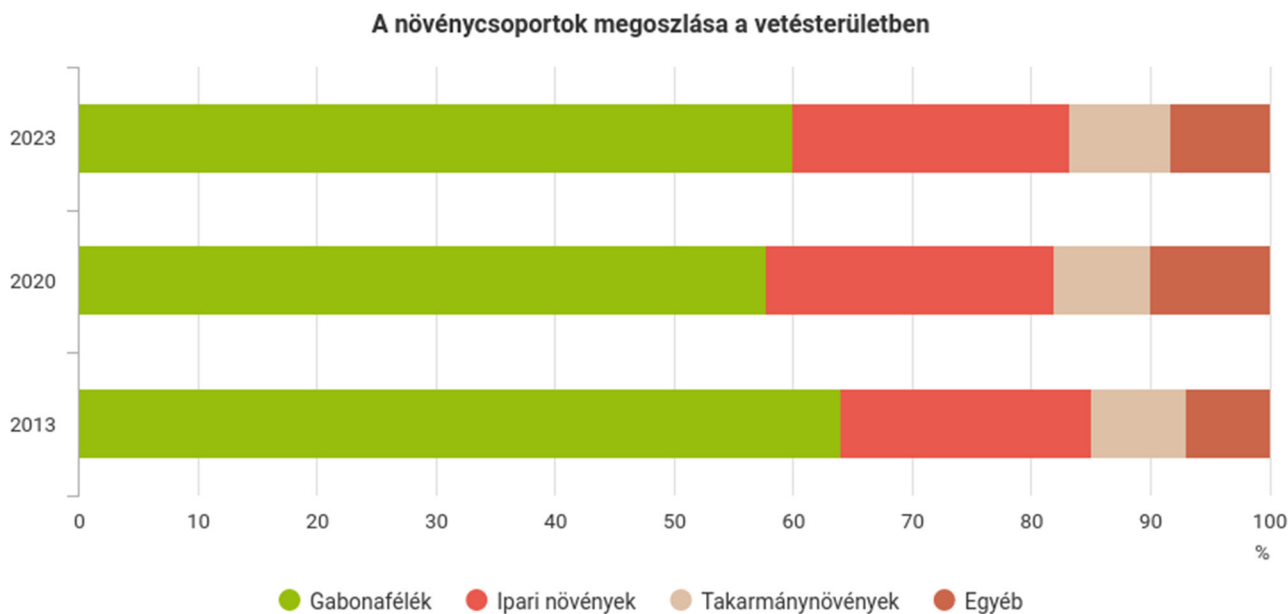
A gyepterületek esetében a felsőfokú végzettségűek aránya nem változott 2020-hoz viszonyítva (14%), számuk kismértékben növekedett. Ezzel szemben a gyümölcsös művelési ág esetében más végzettségűekhez hasonlóan itt is csökkenés történt, a felsőfokú végzettségűek közel 500 fővel, a gyümölcstermesztéssel foglalkozók mintegy 8 ezer fővel voltak kevesebben, mint 2020-ban.

Folyamatosan növekszik a napraforgó vetésterülete

A gabonafélék részaránya két legjelentősebb szántóföldi növényünknek, a búzának és a kukoricának köszönhetően továbbra is a legmagasabb, de 2023-ban 4,0 százalékponttal kisebb volt, mint 10 évvel korábban. Az ipari növények részesedése 2,3 százalékponttal nagyobb, mint 2013-ban, azonban 2020-hoz képest kismértékben csökkent. Ennek oka a repce

vetésterületének zsugorodása, 3 év alatt közel 100 ezer hektárral mérséklődött, lényegében a 2013-as értékre visszaesve. A napraforgó vetésterülete folyamatosan növekedett, így az ipari növények súlya nem változott jelentősen.

21. ábra

Üvegházi növénytermesztés 1845 hektáron folyt 2023-ban, 8,3%-kal kisebb területen, mint 2020-ban, jelentős része Csongrád-Csanád vármegyében volt (43%). 2023-ban a termesztő berendezések 29%-a fűtött volt, leginkább Csongrád-Csanád vármegyében fordultak elő (264 hektáron). További 74 hektár fűtött üvegház Bács-Kiskunban található, azonban ott arányuk a nem fűtött üvegházakhoz képest mindössze 21% volt. Legnagyobb arányban (79%) Fejér vármegyében található fűtött üvegházak, mintegy 9,2 hektáron. A területek döntő többségét (92%-át) 4 méternél szélesebb üvegház vagy fóliasátor adta, ennél kisebb takarás alatti terület Csongrád-Csanád vármegyét jellemezte, mintegy 70 hektáron. Országos szinten az üvegházak 59%-a egyhajós, 27%-a többhajós felépítésű, 14%-a pedig blokkrendszerű volt, amely nem mutat jelentős regionális különbségeket.

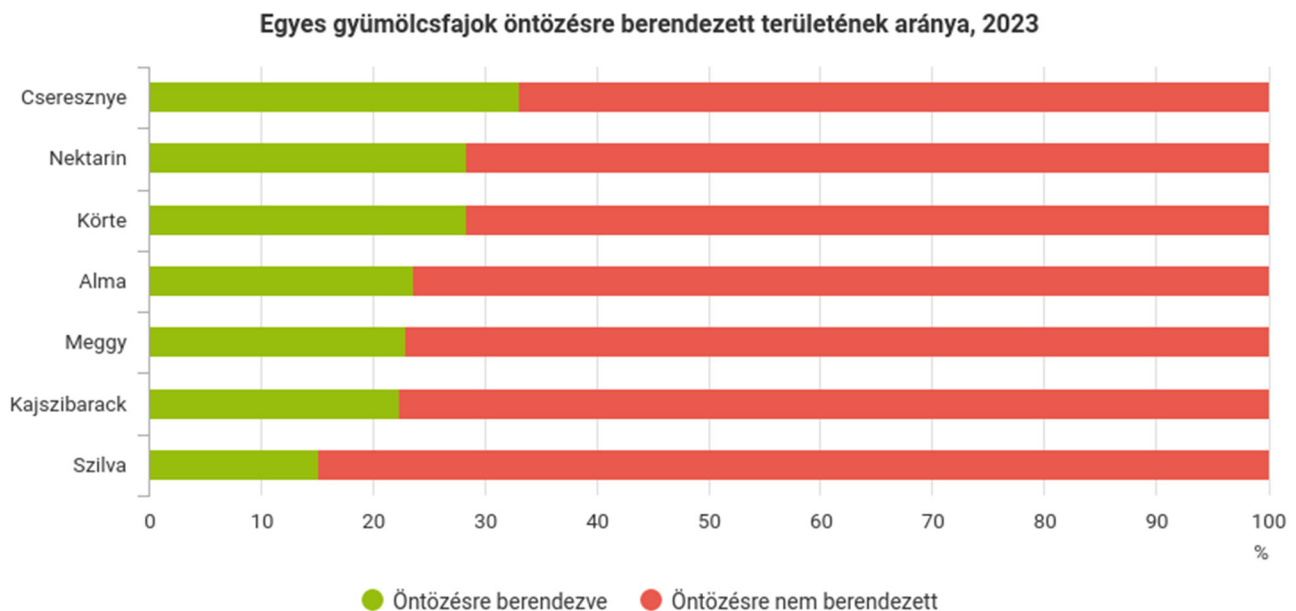
Növekedett az öntözhető területek aránya

Magyarország mezőgazdasági területének mindössze 5,1%-a (258 ezer hektár) öntözhető, ennek 59%-át (154 ezer hektár) öntözték ténylegesen a 2022. június és 2023. június közötti időszakban.

Az öntözött területek többsége a szántó művelési ágba tartozott (90%), azonban a kapacitásoknak itt kisebb részét használták ki, mint a gyümölcsösök esetében, ahol az öntözhető területek 77%-án juttattak ki vizet valamilyen formában. Az öntözhető gyümölcsösök területe mintegy 5,8 ezer hektárral nőtt 2013-hoz képest, így a művelési ág területének közel ötödén (19%) van jelenleg kiépített vízpótlási lehetőség.

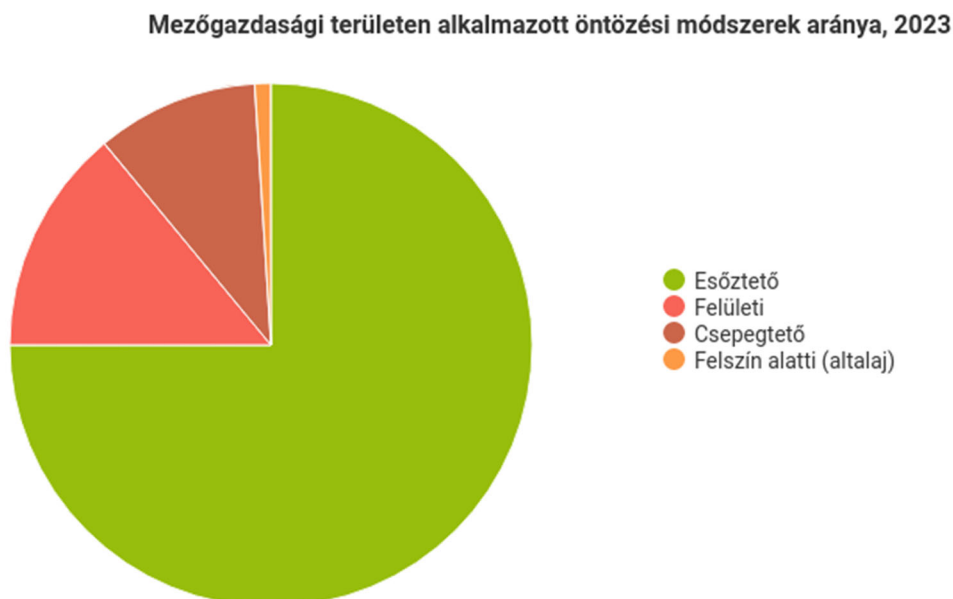
Az öntözésre berendezett gyümölcsösök aránya a cseresznyénél volt a legmagasabb, az ültetvények területének egyharmadát tette ki, ezt követte a nektarin és a körte, ahol az arány 28%-ot ért el. Az almaültetvények közel egynegyede, míg a dió, őszibarack és szilva ennél alacsonyabb arányban volt öntözésre berendezve. A legnagyobb öntözésre berendezett területtel – 5,6 ezer hektárral – az almaültetvények rendelkeztek, ezt követte a meggy 3,1 ezer hektárral.

22. ábra

A legelterjedtebb öntözési módszer az esőztető, amelyet 2023-ban az öntözött mezőgazdasági terület háromnegyedén alkalmaztak. A felületi öntözés aránya 14%, a csepegtető öntözésé 10% volt. Az esőztető öntözési módszert alkalmazók aránya 2016-hoz képest 8,0 százalékponttal, míg a csepegtető öntözési módszer használatának aránya 6,2 százalékponttal emelkedett.

23. ábra

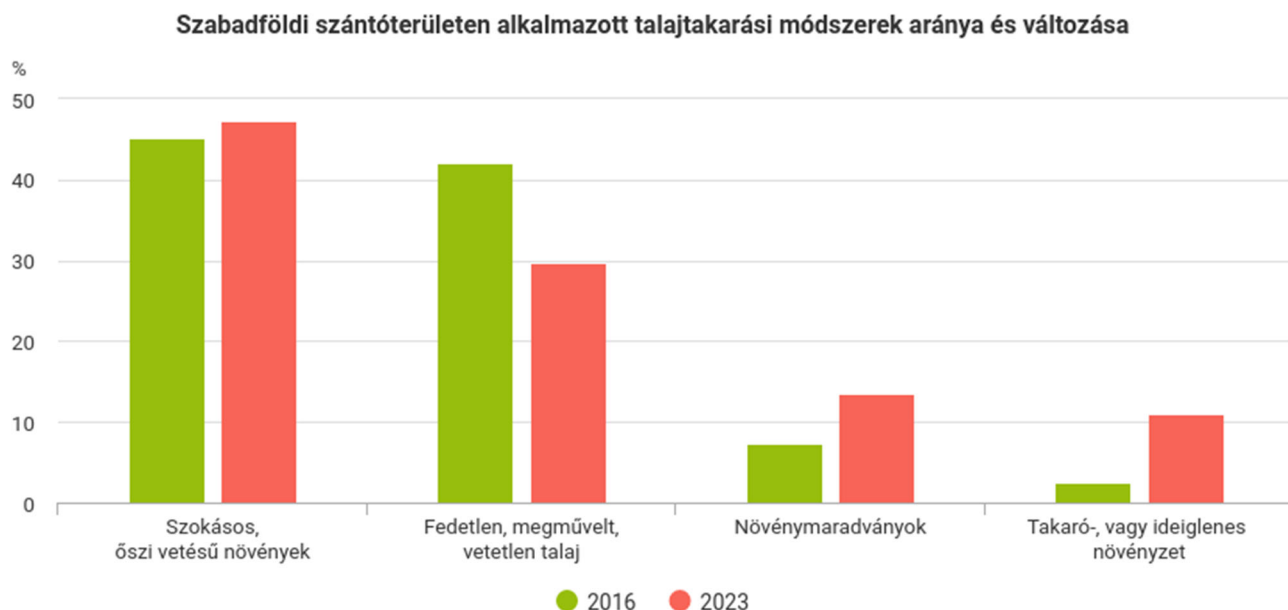
2023-ban az öntözhető mezőgazdasági területet használó gazdaságok 43%-a csak felszín alatti vízkinyerési lehetőséggel rendelkezett. Ezt a magas arányt az okozza, hogy a kisebb gazdaságokban elsősorban a fúrt kutakból való öntözés a jellemző. Az öntözőrendszer és az elosztóhálózat nagyobb mértékű felújítására a gazdaságok többségénél (79%) nem került sor a megelőző három évben, kisebb éves karbantartási munkálatokat 18%-uk végzett. Kézi, illetve automatával kombinált öntözésvezérlőket használt a gazdák közel harmada (28, illetve 3,2%) a víz kijuttatásához. A precíziós öntözés elterjedtsége továbbra is alacsony (0,3%), a gazdaságok kétharmada (66%) pedig semmilyen öntözésvezérlővel nem rendelkezett.

Növekszik a talajtakart területek és a talajkímélő művelések aránya

Az agrár-környezetgazdálkodásnak megfelelően a vízmegőrző agrotechnikák alkalmazása hozzájárul a talaj védelméhez és a talaj biológiai állapotának javításához. A talajfelszín minél hosszabb ideig történő takart állapota biztosítja a szénmegkötő képességét, segít megvédeni a talajt az erózió káros hatásaitól és növeli a talaj nedvességmegtartó képességét. A fenntartható tápanyag-gazdálkodás alapja a megfelelő talajművelés alkalmazása is.

2023-ban a szabadföldi szántóterületen alkalmazott talajtakarási módszerek közül a szokásos (őszi vetésű növényekkel való) talajtakarás 47%-kal továbbra is a legnagyobb arányt képviselte. A többi talajtakarási mód közül a takaró-, vagy ideglenes növényzettel, valamint a növénymaradványokkal takart területek aránya lényegesen nőtt. Előbbi több mint 4,5-szeresére, az utóbbi közel kétszeresére emelkedett. 2016-hoz képest egyharmados visszaesés történt a fedetlen, megművelt, vetetlen területek nagyságában.

24. ábra

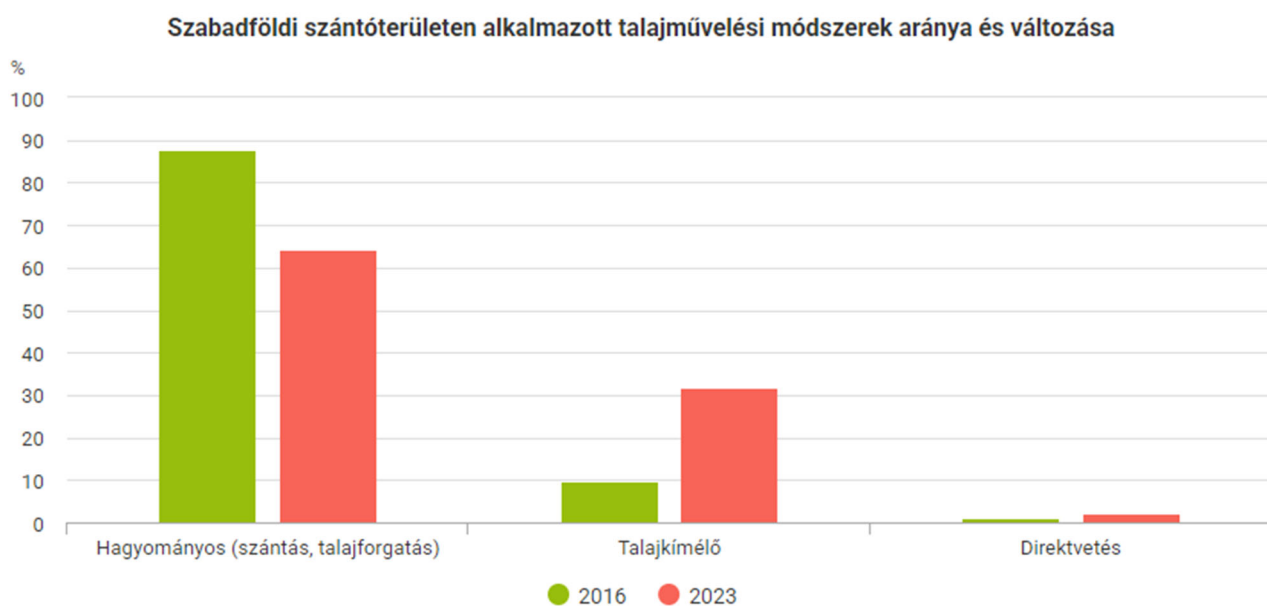

2023-ban talajkímélő művelést 1,3 millió hektáron alkalmaztak, amely több, mint háromszorosa a 2016. évinek.

Ezzel szemben a hagyományos, főleg szántásos művelést előnyben részesített területek aránya 24 százalékponttal csökkent. Ez a művelési forma a szabadföldi szántó területen alkalmazott művelések közül csupán 64%-ot tett ki, míg 2016-ban 88%-ot.

2016 óta jelentősen, több mint duplájára nőtt a művelés nélküli, csak direktvetéssel művelt területek aránya.

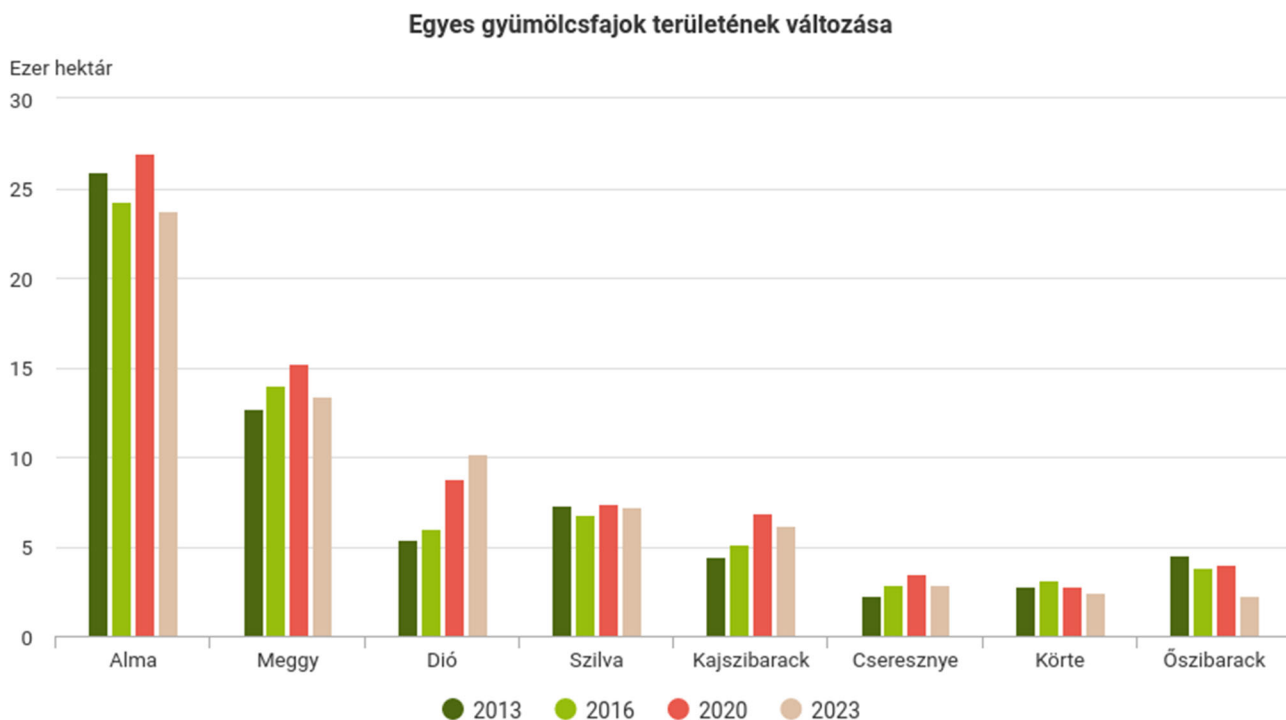
25. ábra

Idősödő gyümölcsösültetvények

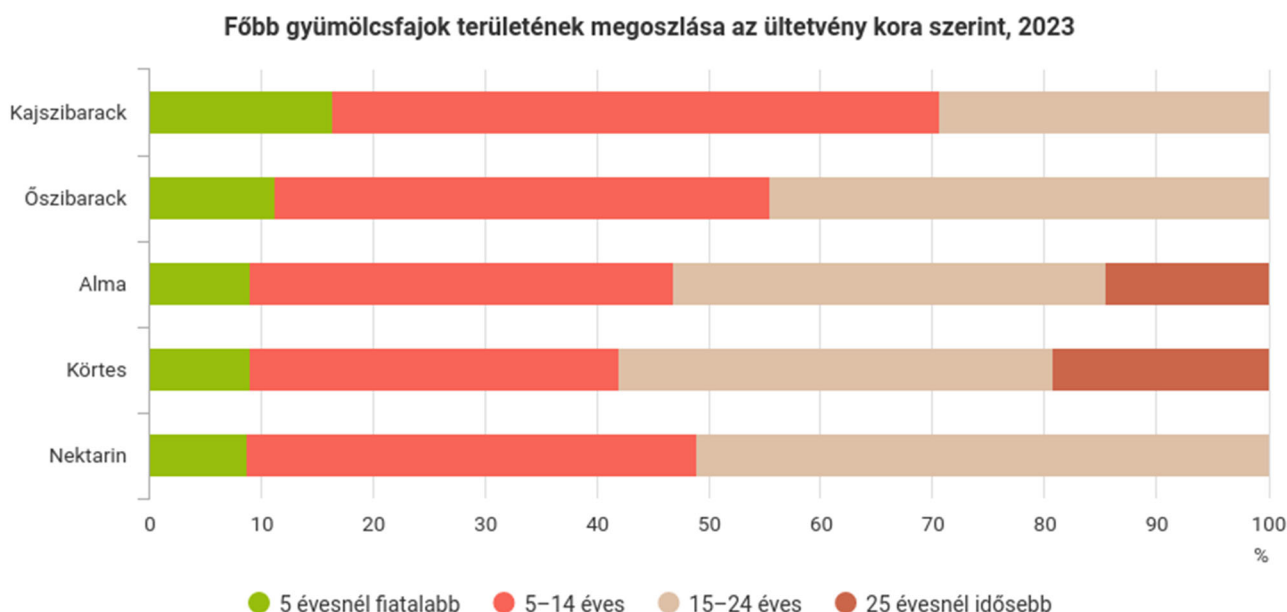
2023-ban a gyümölcsösök területe mintegy 83 ezer hektárt tett ki, ennek 87%-a (72 ezer hektár) törzses gyümölcsfajú ültetvény volt. A gyümölcsösök 33%-án almát, 19%-án meggyet, 14%-án diót termesztettek. 2020 és 2023 között a dió kivételével az összes gyümölcsfaj területe csökkent: az alma és a meggy területe egyaránt 12%-kal, míg a legnagyobb, 44%-os visszaesést az őszibarack szenvedte el.

26. ábra

A felmért gyümölcsültetvények közül a körteterületek öregedtek el a leginkább, ami kedvezőtlen jövőképet vetít az ágazat elé. 2023-ban a körteültetvények területének kétötöde 15–24 éve telepített, további egyötöde 25 évesnél idősebb. Az almaültetvények 14%-a 25 évesnél idősebb, az 5 évesnél fiatalabb ültetvények aránya 9,1% volt. A vizsgált gyümölcsfajok között a kajszibarack-ültetvényeknél volt a legmagasabb az 5 évesnél fiatalabbak aránya (16%), emellett az ültetvények több mint fele tartozott az 5–14 éve telepített területhez.

27. ábra

Az időjárási károk elleni védelem egyik hatékony eszköze a jégvédelmi háló. A gyümölcsösök közül az almaültetvényeknél a legnagyobb a jéghálóval fedett terület aránya, 2023-ban elérte a 9,3%-ot. A legutóbbi, 2018-as gyümölcsös összeírás óta az almaültetvények jéghálóval borított területe több mint kétszeresére nőtt, így már 2,2 ezer hektárt tesz ki. Ez az arány a cseresznye- és a körteültetvények esetében 5,2, illetve 5,5%, míg a többi főbb gyümölcsösé nem érte el a 1,5%-ot.

A növénytermesztésben nőtt az ökológiai gazdálkodás jelentősége

Az ökológiai gazdálkodásba bevont mezőgazdasági területek nagysága 2023-ban a három évvel korábbihoz képest 15%-kal, 309 ezer hektárra nőtt, így a terület növekedése lényegesen meghaladta az összes mezőgazdasági terület bővülését. 2020-ban az ország mezőgazdasági területének 5,5%-a ökológiai művelésű volt, ez 2023-ra 6,1%-ra emelkedett. Az ökológiai művelésű területek háromnegyede (230 ezer hektár) ökológiai gazdálkodásra teljesen átállt, míg egynegyede (78 ezer hektár) átállás alatti terület volt 2023-ban. Ez utóbbi területek nagysága az összes ökológiai terület növekedésével egyidejűleg 2020-hoz képest 20 ezer hektárral csökkent.

Az ökológiai területek közel hattizedén (57%), 174 ezer hektáron gyepterület található, ez az összes magyarországi gyepterület 22%-át teszi ki. Az ökológiai művelésű területek 36%-a szántó (113 ezer hektár), ami a hazai szántóterület mindössze 2,7%-át jelenti. A szántóföldön termelt biokultúrák túlnyomó többsége gabonaféle és zöldtakarmány. 2020 és 2023 között kismértékben nőtt az ökológiai ültetvények aránya (4,8%-ról 7,0%-ra). Az ökológiai művelésű

ültetvények jelentősége a teljes gyümölcsstermesztést tekintve is bővült. Bár a gyümölcskultúrák összes területe három év alatt zsugorodott, 2023-ban a gyümölcsösök területének csaknem negyedén, 20 ezer hektáron ökológiai irányelvek szerint művelt gyümölcs- és bogyós ültetvény volt, ami három évvel korábban még csak 12%-ot tett ki. A bio művelésű szőlő aránya ugyanakkor alacsony, a szőlőterületek 3,0%-át teszi ki.

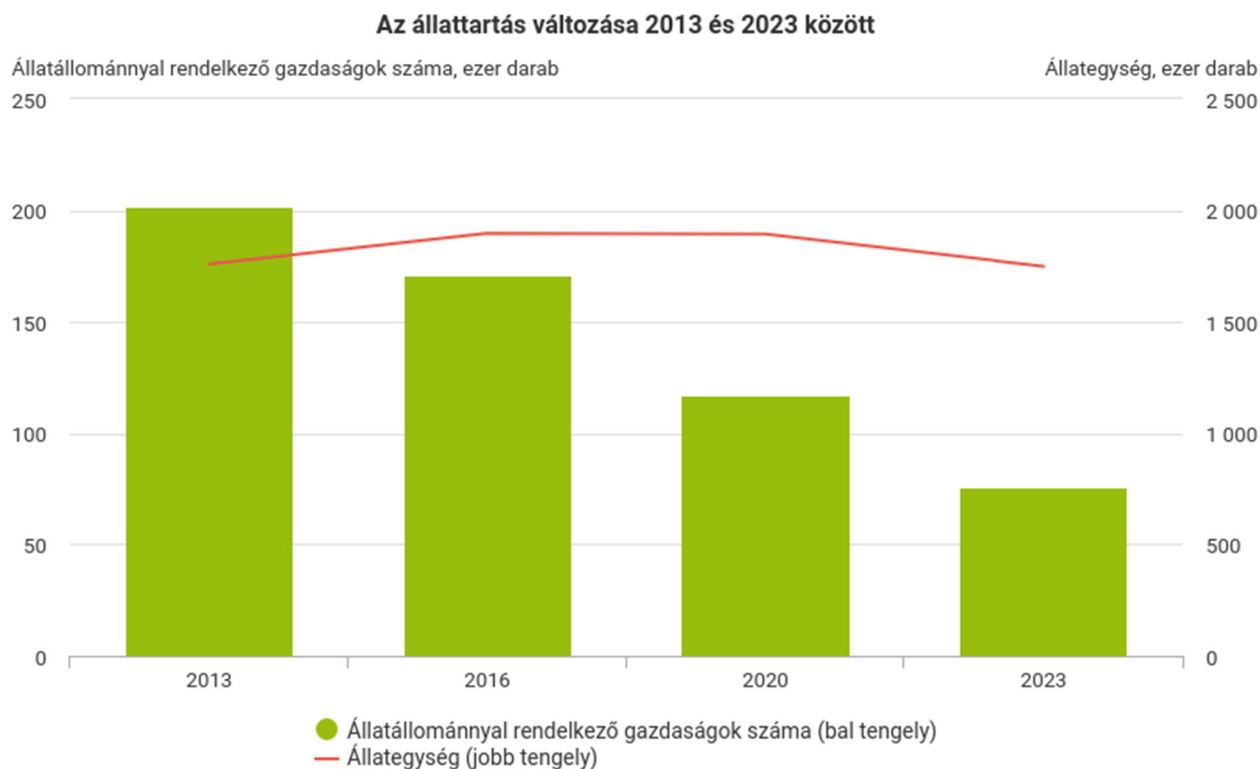
2023-ban 4910 gazdaság foglalkozott ökológiai gazdálkodással, ezerrel több mint 2020-ban. Annak ellenére, hogy az ökológiai gazdálkodás jelentősége nő, továbbra is a termelés egy szűk részét képezi, ugyanis csak az összes gazdaság 2,5%-a folytatott organikus szemléletű gazdálkodást.

Egyre inkább visszaszorul és koncentrálódik az állattartás

Az állattenyésztés mezőgazdaságon belüli aránya csökkent 2023-ban a három évvel azelőttihez képest. Az állategységben kifejezett állatállomány (1 millió 750 ezer) közel azonos a 2013. évi értékkel (1 millió 760 ezer), ugyanakkor a 2020. évitől (1 millió 894 ezer) 7,6%-kal elmaradt.

Az elmúlt 10 év során az állatállománnyal rendelkező gazdaságok számában folyamatos csökkenés volt tapasztalható. 2013-hoz viszonyítva 125 ezerrel, megközelítőleg harmadára, de 2020-hoz képest is 41 ezerrel (35%-kal) esett vissza a számuk, így 2023-ban már csak mindössze 76 ezer gazdaságban tartottak állatot.

28. ábra

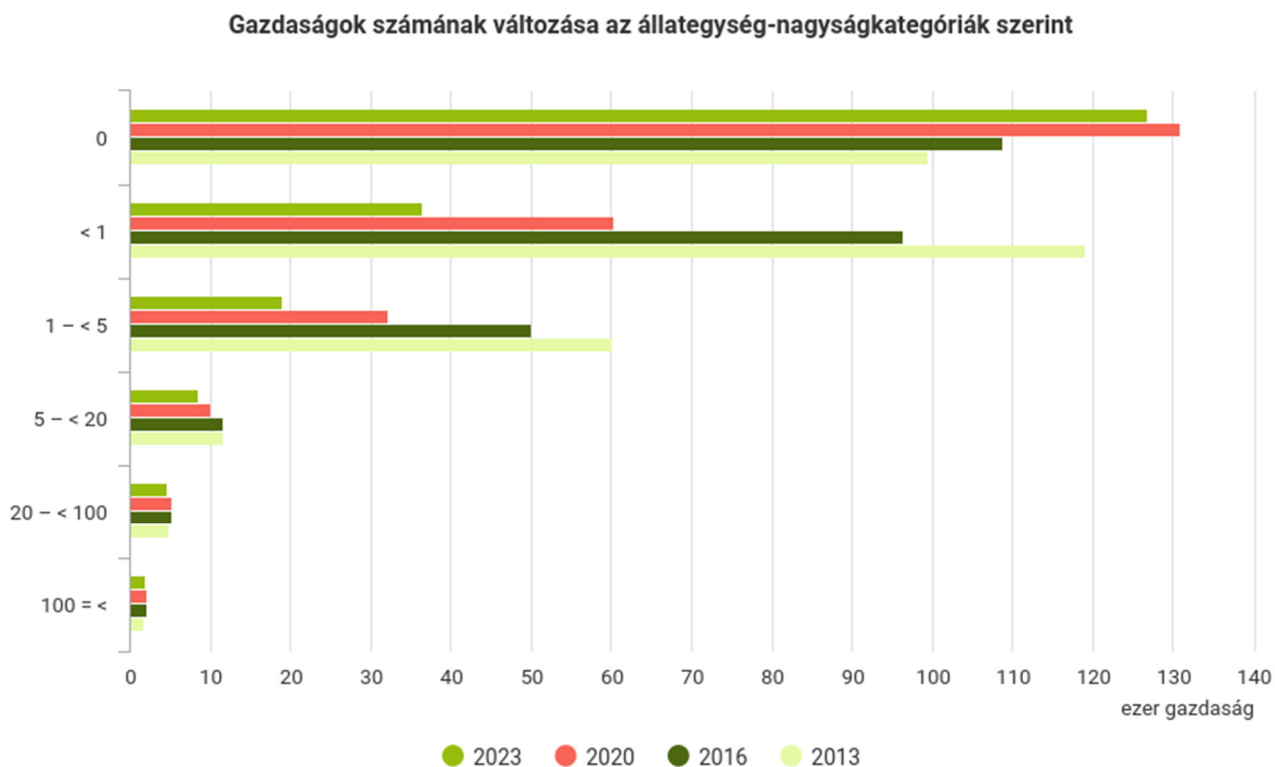

2023-ban az összes gazdaság közül 127 ezer gazdaság nem rendelkezett állategységet elérő állatállománnyal⁴, ezen gazdaságok köre 2013 óta 28%-kal (27 ezerrel) bővült.

Az 5 állategység alatti gazdaságok száma nagymértékben csökkent, 2013-ban még 179 ezer, 2020-ban 93 ezer, 2023-ban pedig mindössze 56 ezer volt, így 2013 óta alig háromtizedére (69%-kal) csökkent a kevés állatot tartó gazdaságok száma. A nagyobb (legalább 100 állategységű) gazdaságok száma 2023-ban (2,0 ezer) lényegében megegyezett a megelőző három nagy összeírás (1,8–2,2 ezer) adatával.

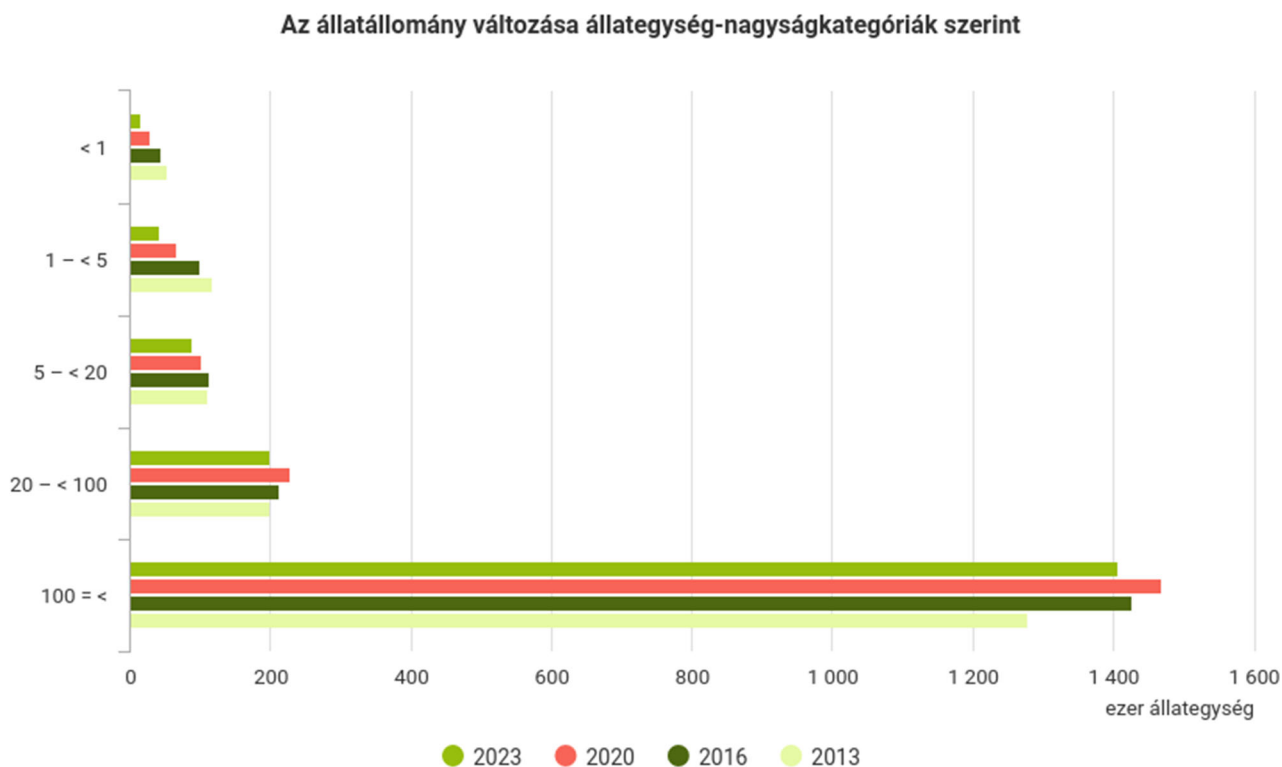
⁴ Az állategység számításába csak a szarvasmarha, sertés, juh- és kecskefélék, baromfi és az anyanyúl állatfajok tartoznak bele. Lásd: Módszertan.

29. ábra

2023-ban a hazai állatállomány állategységben kifejezett nagysága minden kategóriában csökkent 2020-hoz viszonyítva. A legkisebb mértékben (4,3%-kal) a 100-nál nagyobb állategységgel rendelkező gazdaságokban fogyott az állatállomány, ez ugyanakkor 63 ezer állategységnyi visszaesést jelent. A 2013 és 2023 között időszakban leginkább az 5 állategység alatti gazdaságokban esett vissza az állatállomány.

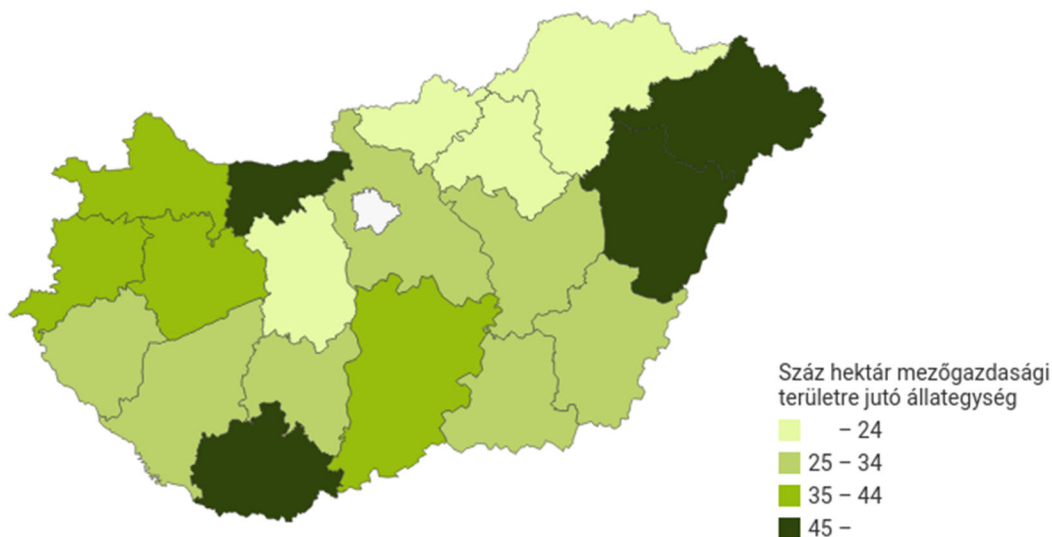
30. ábra

A 100 hektár mezőgazdasági területre jutó állatállomány értéke kiemelten magas volt Komárom-Esztergom vármegyében (77 állategységnek megfelelő állatállomány). Ez az érték közel hatszorosa a Heves vármegyei átlagnak (13).

31. ábra

Száz hektár mezőgazdasági területre jutó állategység vármegyénként, 2023*

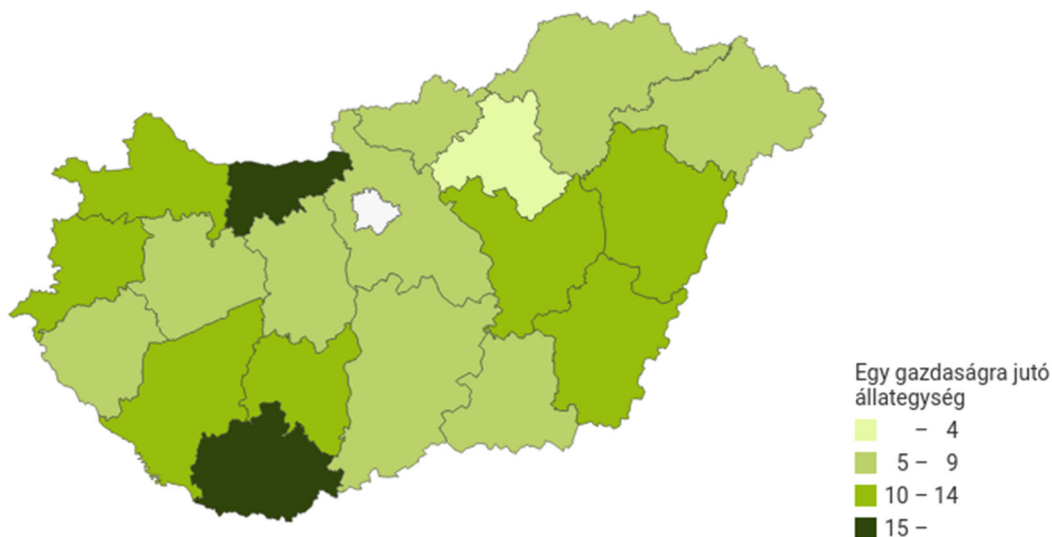
* Budapest nélkül.

2023-ban az egy gazdaságra jutó állategység Komárom-Esztergom (20), és Baranya (15) vármegyében volt a legtöbb, meghaladva Heves (4) és Csongrád-Csanád (5) vármegye

értékének háromszorosát is. 2020-hoz képest az egy gazdaságra jutó állomány növekedése Szabolcs-Szatmár-Beregben volt a legintenzívebb (74%), míg a legnagyobb mértékű csökkenés (11%-kal) Vas vármegyében történt.

32. ábra

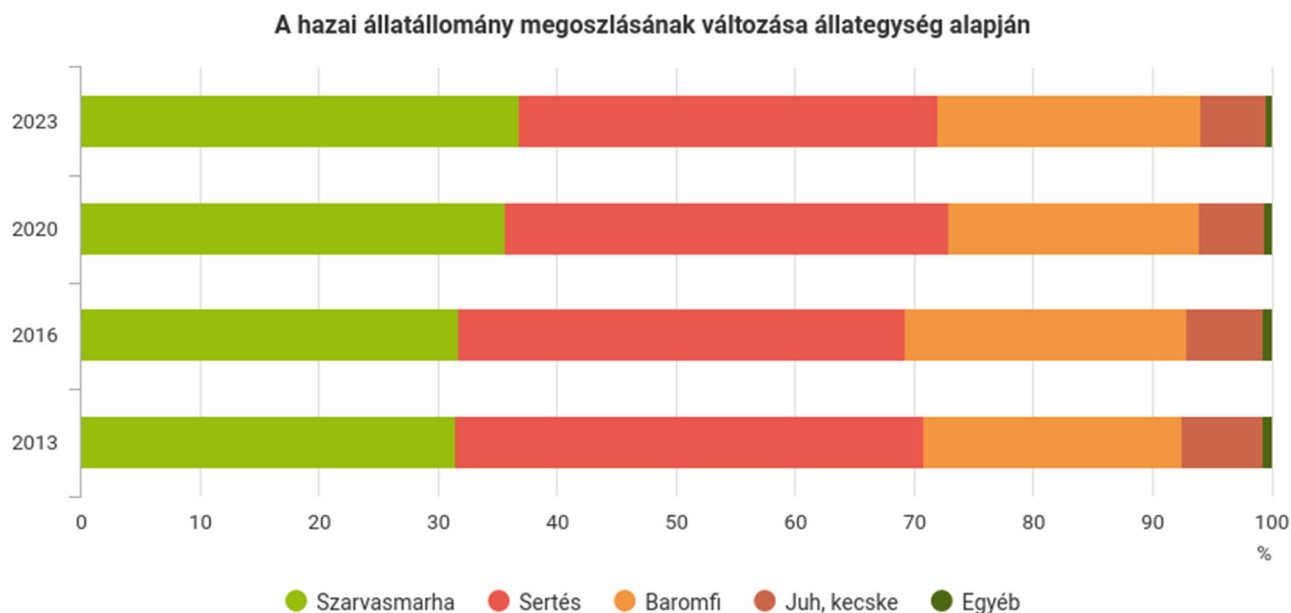
Egy gazdaságra jutó állategység száma vármegyék szerint, 2023*

* Budapest nélkül.

A 2013 és 2023 közötti időszakban a hazai állatállomány állategységben kifejezett megoszlása enyhén változott. 2013-ban a legnagyobb arányt (39%) a sertés, 2023-ban már a szarvasmarha-állomány (37%) képezte, köszönhetően ez utóbbi állatfaj létszámának 2020-ig tartó folyamatos emelkedésének. A vizsgált tízéves időszakban a sertés-, valamint juh- és kecskeállomány állategységben kifejezett aránya folyamatosan, összeségében 4,3, illetve 1,3 százalékponttal csökkent. Ugyanebben az időszakban a szarvasmarha- és baromfiállomány arányának 5,4, valamint 0,5 százalékpontos növekedése mutatható ki.

33. ábra

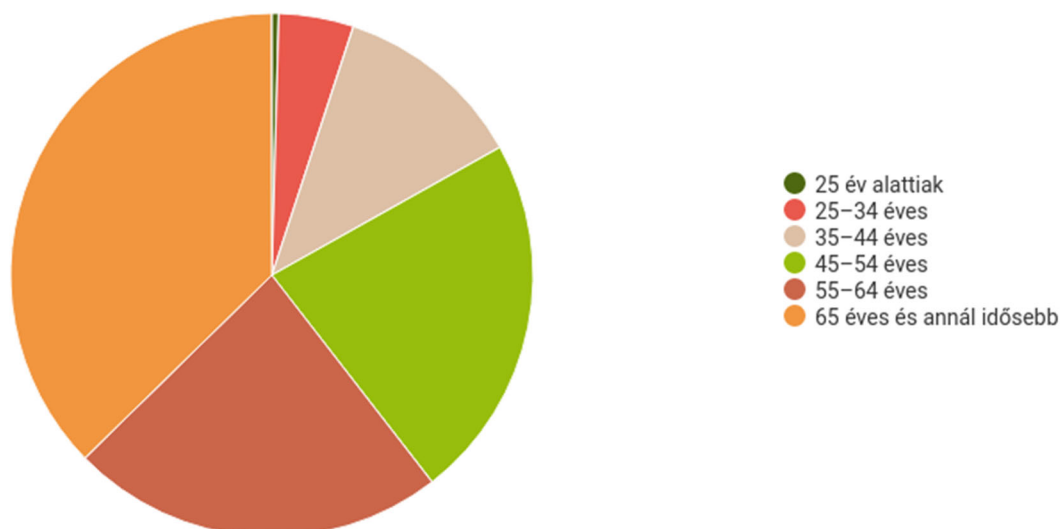

2023-ban az állatállománnyal rendelkező gazdaságok hattizede (60%) 55 évesnél idősebb gazdaságirányítók kezében volt, közülük jelentős mértékben kiemelkedik a 65 éves és idősebbek aránya (37%). 2020 óta a 45–54 éves korosztályba tartozók aránya növekedett leginkább (1,3 százalékponttal).

2020 óta az összes gazdaság számának csökkenésével közel azonos mértékben esett vissza azon gazdaságok száma, ahol az irányító legalább alapfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkezik. Míg 2020-ban az alap- és középfokú végzettséggel rendelkezők aránya mindössze 29% volt, addig 2023-ra ez az érték már 35%-ra emelkedett. Emellett a felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkező gazdaságirányítók aránya is enyhén növekedett. Míg 2023-ban az összes hazai gazdaságirányító 11%-a rendelkezett felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel, addig az állatot tartó gazdaságok irányítói esetében ez mindössze 7,0% volt. Az állatállománnyal rendelkező gazdaságok irányítóinak 58%-a egyáltalán nem rendelkezett semmilyen mezőgazdasági végzettséggel, illetve csak gyakorlati tapasztalattal gazdálkodtak, arányuk a 2020. évi 66%-os arányhoz képest csökkent. A változások legfőbb oka, hogy ebben az időszakban a végzettség nélkül irányított gazdaságok nagyobb arányban szűntek meg.

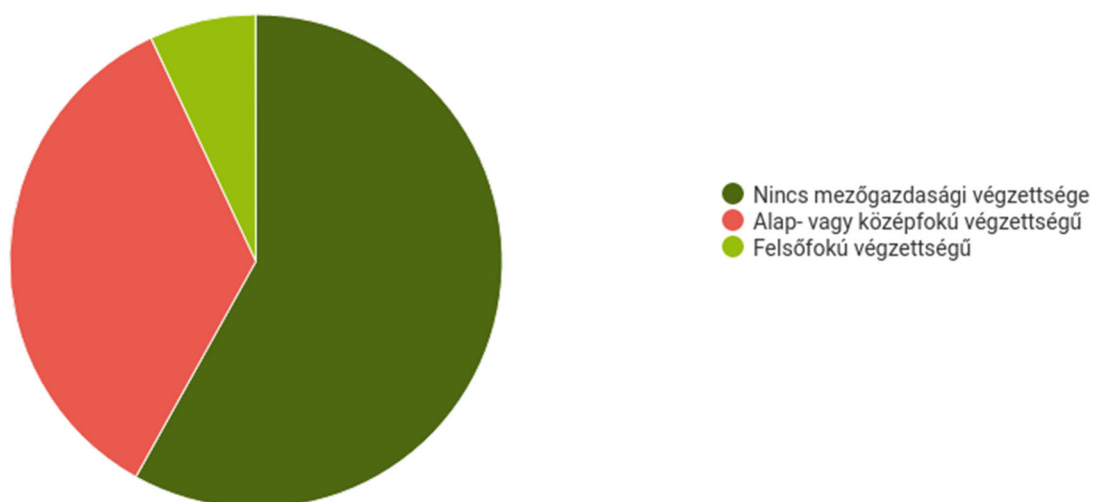
34. ábra

Állatállománnyal rendelkező gazdaságok megoszlása az irányító korcsoportja szerint, 2023

35. ábra

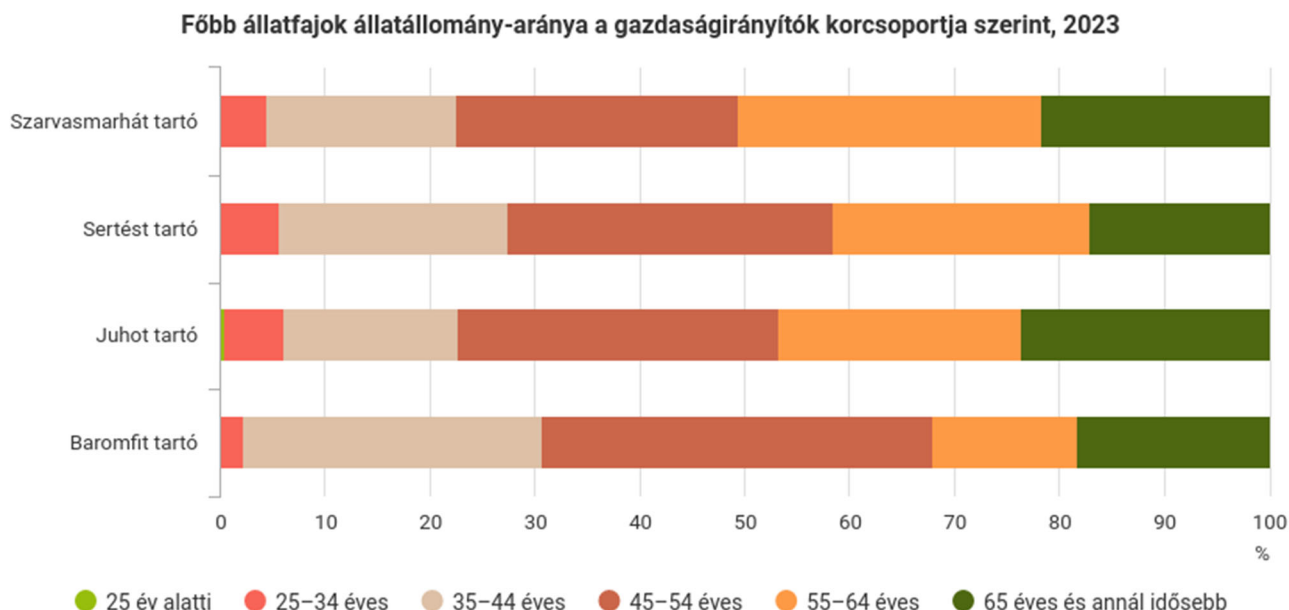
Állatállománnyal rendelkező gazdaságok megoszlása az irányító legmagasabb mezőgazdasági végzettsége szerint, 2023

A 2013. évi adatokhoz képest a 35 év alatti korosztályokba tartozó gazdaságirányítók körében visszaszorult a főbb állatfajok tartása.

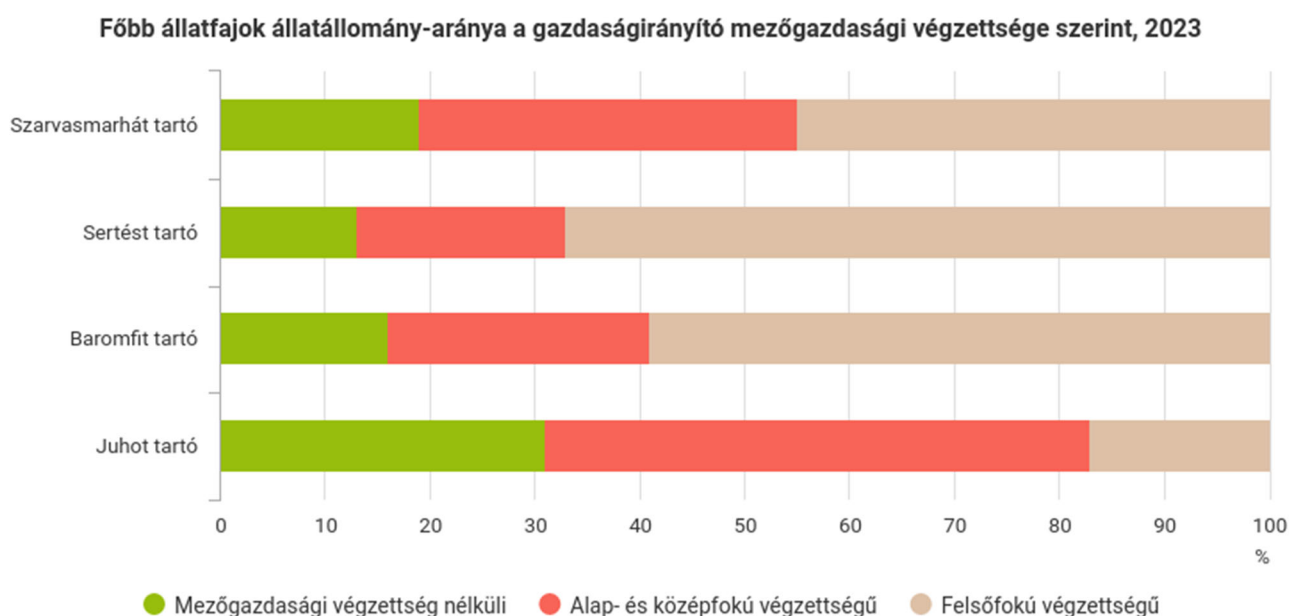
2023-ban a 45-54 éves baromfitartók kétszer annyi (7,5 millióval több), a legalább 65 éves irányítók 50%-kal (2,4 millióval) több egyedet tartottak, mint tíz évvel korábban. 2013 óta a 65 év feletti gazdaságirányítók szarvasmarha-állománya 2,5-szeresére gyarapodott, emellett sertés- és juhállományuk is nőtt 37, illetve 20%-kal.

36. ábra

A gazdaságirányítók mezőgazdasági végzettségi szintje szerinti megoszlásban markánsabb különbségek mutatkoztak az egyes főbb állatfajok állatállomány-arányában. 2023-ban a sertésállománnyal rendelkező gazdaságok irányítóinak körében volt a legnagyobb arányú a legalább alapfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkező gazdaságirányítók állománya. A sertésállomány több mint kétharmada (67%) felsőfokú mezőgazdasági végzettséget szerzett gazdaságirányítóhoz tartozik.

37. ábra

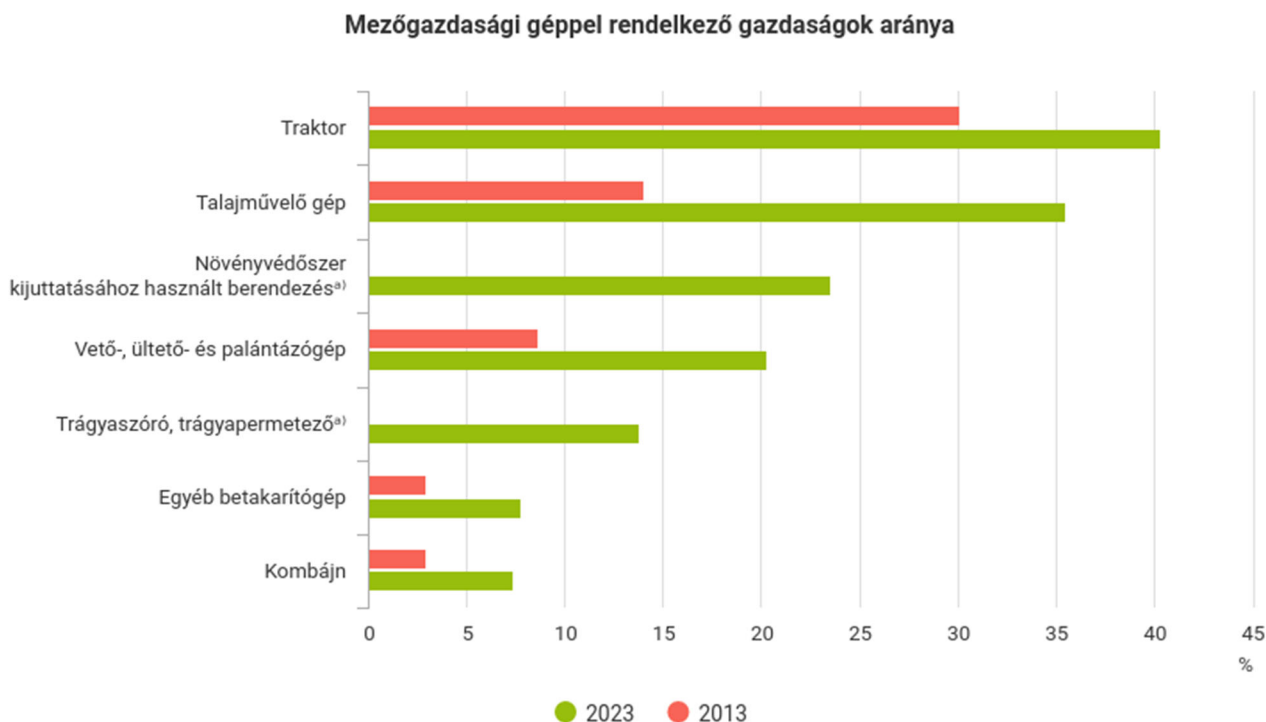
Az ökológiai állatot tartók aránya nem változott

Az ökológiai gazdálkodás keretében tartott haszonállatok száma a rendelkezésre álló támogatás és ökológiai takarmánybázis (gyepek, szemes és zöldtakarmányok) ellenére a teljes állományon belül továbbra is elenyésző. A szarvasmarhaféléken kívül, fajonként tekintve nem éri el az összes állat létszám 1,0%-át. Az ökológiai szarvasmarhatartás arányaiban némileg jelentősebb, 2023-ban 23 ezer darab szarvasmarhafélét tartottak ökológiai gazdálkodásban – ezer darabbal kevesebbet, mint három évvel korábban –, ez 2,7%-a az összes szarvasmarhának.

Egyre szélesebb körben használnak mezőgazdasági gépeket, berendezéseket és agrárdigitalizációs megoldásokat

A 2023. június 1-jét megelőző egy évben a gazdaságok 83%-ában használtak mezőgazdasági gépet. A gazdaságok 45%-a végezte saját tulajdonú géppel a termelést, míg 57%-a bérelt eszközt vagy szolgáltatást is igénybe vett a gazdálkodáshoz. 2013 óta jelentősen nőtt a mezőgazdasági géppel rendelkező gazdaságok aránya. Legnagyobb mértékben a saját tulajdonú talajművelő gépet használó gazdaságok aránya emelkedett (21 százalékponttal) 2013-hoz képest. Saját tulajdonú traktort a gazdaságok 40%-a használt 2023-ban, összesen 145 ezer darabot, ez 25%-kal magasabb a 10 évvel ezelőtti traktorállománynál. A növekedés a nagyobb teljesítményű traktorok körében történt. A 100 kW vagy annál nagyobb teljesítményű traktorok száma közel duplájára emelkedett, míg a 40 kW-nál kisebb teljesítményűek száma 15%-kal csökkent 2013-hoz képest. A 4 ezer euró alatti STÉ-vel rendelkező gazdaságok közül csak minden ötödik használt saját traktort, míg a 100 ezer euró feletti STÉ-vel rendelkezők körében a gépellátottság sokkal kedvezőbb: 80% rendelkezett traktorral, 74% talajművelő géppel, 61% vető-, ültető-, palántázógéppel.

38. ábra

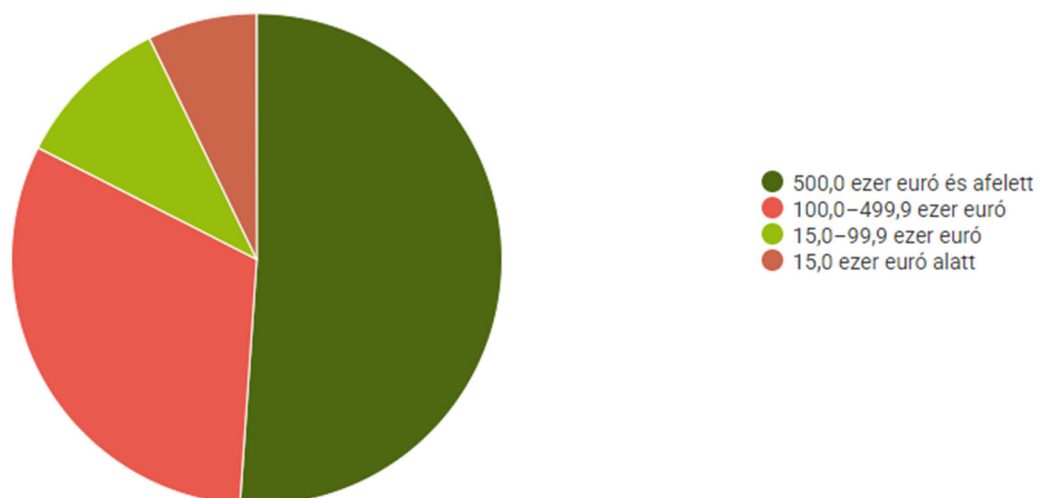

^{a)}2013-ra nincs elérhető adat.

Mezőgazdasági tárolóval (szemestermény-, zöldség-, gyümölcstároló, hűtőház) a gazdaságok 13%-a rendelkezett 2023. június 1-jén. A gabonafélék, olajos magvak és hüvelyesek tárolására szolgáló szemestermény-tárolók összkapacitása 27,4 millió m³ volt, melynek több mint felével az 500 ezer euró és afeletti STÉ-t előállító gazdaságok rendelkeztek.

39. ábra

A szemestermény-tároló kapacitás megoszlása standard termelési érték nagyságkategória szerint, 2023

A mezőgazdaságban is egyre inkább terjed a digitális eszközök, berendezések, gépek használata, mellyel egyrészt a munkaerő csökkenését próbálják kompenzálni, másrészt a munkafolyamatok könnyítése és a költségek csökkentése a cél.

A gazdaságok 9,8%-a használt precíziós gazdálkodáshoz kapcsolódó eszközt 2023-ban. Leggyakrabban sorvezető/automata kormányzást alkalmaztak, a gazdaságok 5,4%-ában, ami 1,4 százalékponttal magasabb arány, mint 2020-ban. Szintén gyakoribbá váltak a differenciált munkaműveletek⁵ (4,5%), a robotok⁶ (1,8%) és a flottakövetés (2,1%) alkalmazása. A szigorító szabályozások miatt visszaszorult a drónhasználat, emellett a hozamtérképezést és a növényállapot-felmérést⁷ alkalmazó gazdaságok aránya is csökkent 2020-hoz képest. A precíziós gazdálkodáshoz kapcsolódó valamennyi eszköz és technika használata legnagyobb arányban a szántóföldi és a vegyes növénytermesztő gazdaságok közt volt jellemző 2023-ban.

⁵ Változó mennyiség kijuttatásával történő vetés, ültetés, tápanyag-kijuttatás, öntözés, növényvédelem vagy gyomtalanítás.

⁶ Például önjáró gépek, kapáló, bogyósgyümölcs-szedő robotok, GPS/RTK-n alapuló nagy pontosságú munkaeszközök.

⁷ Például NDVI (Normalizált Vegetációs Index), levél-növekedés, növények egészségi állapotának monitoringozása.

4. tábla

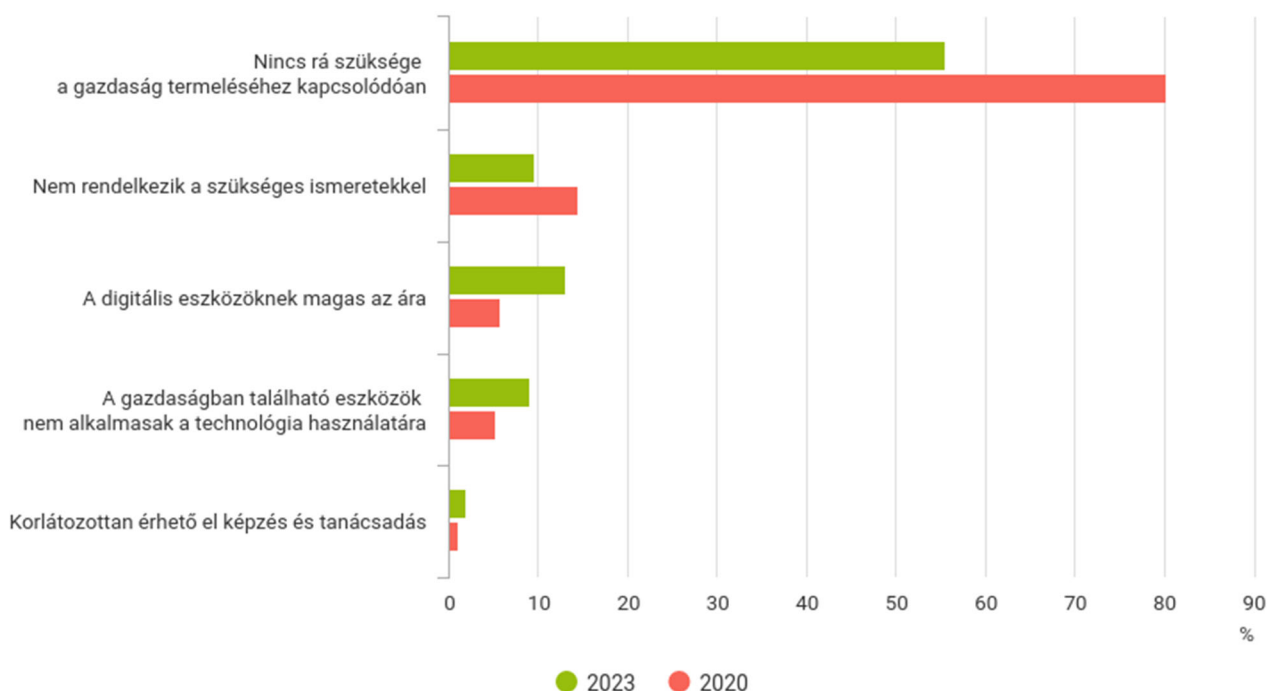
Precíziós gazdálkodáshoz kapcsolódó eszközöket és technikákat alkalmazó gazdaságok aránya gazdaságtípusok szerint, 2023

	Flottakövetés	Sorvezető/automata kormányzás	Robotok alkalmazása	Növényvédőszeresek sávpermetezése	Differenciált munkaműveletek	Általános környezetszenzorok	Növényállapot-felmérés	Hozamterképezés	Drónok alkalmazása	Talajelemzés (precíziós talajmintavétel)	Precíziós szolgáltatás (pl.menedzsment zónák kialakítása, kijuttatási terv készítése)
Szakosodott szántóföldi növénytermesztés	3,3%	8,8%	2,9%	3,7%	6,6%	3,6%	3,1%	2,7%	1,3%	5,9%	2,9%
Szakosodott kertészet	1,3%	2,7%	1,1%	1,5%	3,6%	4,8%	1,9%	0,8%	0,7%	2,9%	0,8%
Szakosodott ültetvénytermesztés	0,5%	0,6%	0,3%	1,6%	3,0%	2,4%	2,7%	0,3%	0,3%	4,4%	0,8%
Tömegtakarmány-fogyasztó állatok szakosodott tartása	1,4%	3,0%	1,1%	1,4%	1,9%	1,2%	0,8%	0,7%	0,5%	2,8%	0,8%
Abrakfogyasztó állatok szakosodott tartása	0,6%	0,7%	0,5%	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,3%	0,1%	0,6%	0,3%
Vegyes növénytermesztés	2,1%	4,8%	1,4%	3,3%	5,2%	3,5%	2,8%	1,6%	0,7%	4,3%	1,6%
Vegyes állattartó gazdaságok	1,0%	2,0%	0,5%	0,8%	0,7%	0,7%	0,4%	0,6%	0,5%	1,9%	0,6%
Növénytermesztés és állattartás vegyesen	1,1%	2,8%	1,4%	1,8%	2,5%	1,3%	1,1%	0,7%	0,6%	2,0%	1,0%
Osztályba nem sorolt gazdaság	0,6%	1,0%	0,3%	0,4%	0,7%	0,4%	0,4%	0,1%	0,2%	0,6%	0,2%
Összes gazdaság	2,1%	5,4%	1,8%	2,6%	4,5%	2,7%	2,3%	1,6%	0,9%	4,3%	1,9%

2023-ban a **precíziós eszközt nem használó gazdaságok** 55%-a úgy ítélte meg, hogy nincs szüksége ilyen eszközre a termeléshez kapcsolódóan, 13%-uk szerint pedig a digitális eszközöknek túl magas az ára. 2020 óta egyre kevésbé jellemző (25 százalékponttal csökkent), hogy a gazdaságok azért nem használnak digitális technológiákat, mert ne lenne szükségük rá a termeléshez, ellenben egyre inkább hátráltató tényező (7,3 százalékponttal nőtt) a digitális eszközök magas ára.

40. ábra

A precíziós eszközt nem használó gazdaságok milyen okok miatt nem használnak digitális technológiát?

A földművelés mellett az állattartás különböző munkafolyamatait és körülményeit is egyre több gazdaságban igyekeznek automatizálni a hatékonyabb gazdálkodás érdekében. Az állattartásra szolgáló gépek, berendezések közül legelterjedtebb a takarmány daráló, takarmánykeverő gép volt, melyet az állattartó gazdaságok 32%-a használt 2023-ban. Automatikus etető rendszerrel az állattartó gazdaságok 3,7%-a rendelkezett, 2,0%-uknál automatizált az istálló hőmérsékletének szabályozása, míg a légtisztító berendezés, fejőrobot és egyéb robot (pl. takarmánykiosztó, trágyakiherdő stb.) használatának aránya az egy százalékot sem érte el.

Mivel egyre pontosabb szabályozások övezik a precíziós gazdálkodást és az automatizálódó állattartást, a csökkenő munkaerőigény ellenére nagyobb szükség lesz a speciális tudással rendelkező szakemberekre.

A gazdaságok 81%-a **gyűjti** valamilyen formában **a gazdálkodás során keletkezett adatokat**, 70%-uk papír alapon is, ugyanakkor 13%-uk általános szoftverrel (pl. Excel, Access), 2,0%-uk speciális szoftverrel, 19%-uknál könyvelő végzi ezt a feladatot. A gazdálkodás során keletkezett adatok gyűjtése a szántóföldi növénytermesztésre szakosodott gazdaságokban volt a legjellemzőbb 2023-ban, 92%-uk gyűjtötte valamilyen módon az adatokat, míg a szakosodott ültetvénytermesztő gazdaságoknak csak 53%-a.

A **vezetői információs rendszerek** (VIR) használata továbbra sem terjedt el: mindössze a gazdaságok 8,7%-ában használták őket, melyek közül elsősorban a nyilvántartáshoz kapcsolódó szoftverek⁸ használata jellemző (az összes gazdaság 8,4%-át érinti). A magasabb szintet jelentő vállalatirányítási és/vagy ügyviteli szoftvereket viszont csak a gazdaságok 2,2%-a alkalmazza, míg a döntéstámogató szoftvereket⁹ mindössze 1,6%-uk vett igénybe.

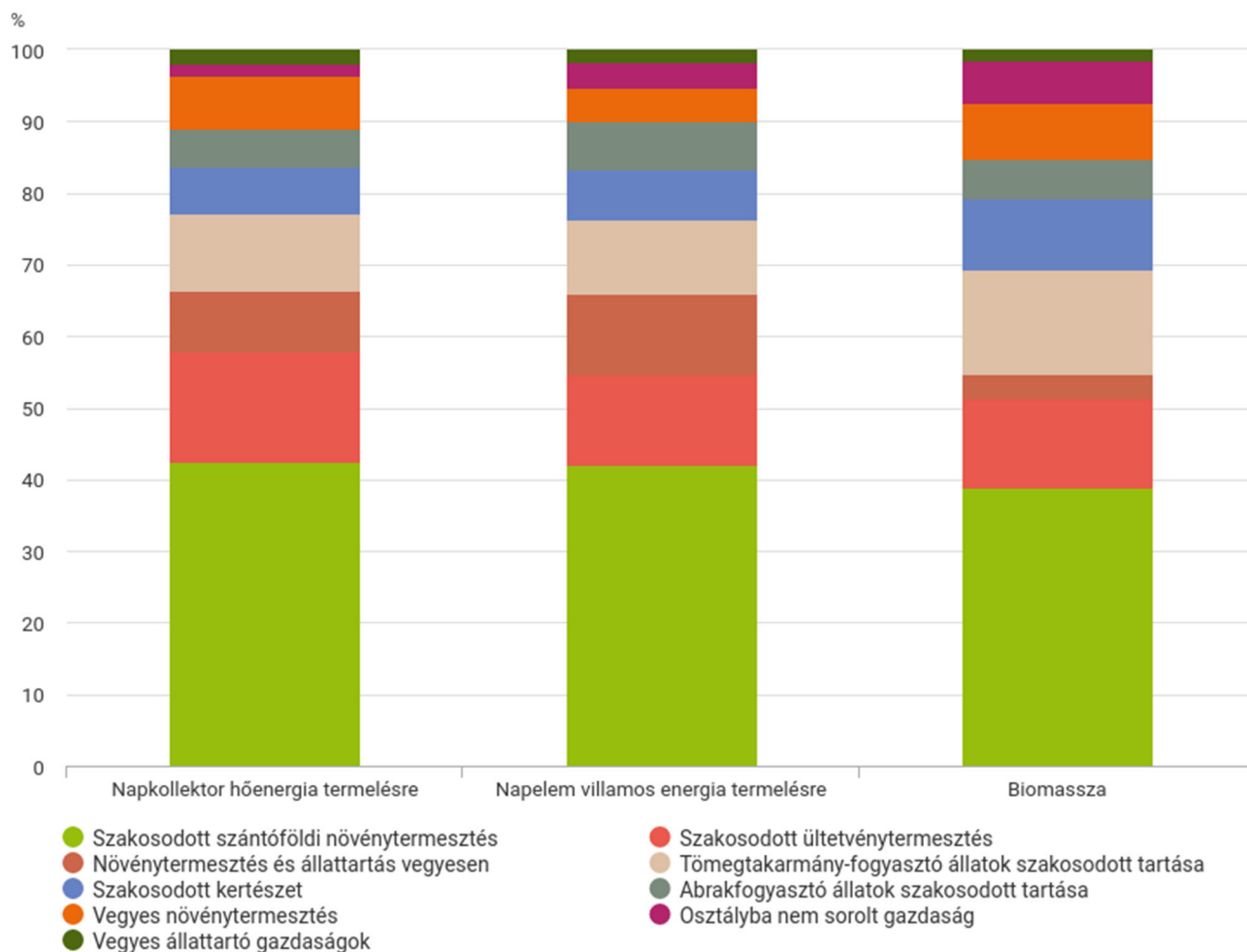
Habár a mezőgazdaságban a **megújulóenergia-termelés és hasznosítás** még elég csekély – alig néhány ezer gazdaságban fordul elő –, mégis egyre inkább terjed. 2013-ban még alig félezer gazdaság hasznosította a napenergiát valamilyen módon, tíz évvel később pedig már több mint 6 ezer. Ezen gazdaságok majd mindegyikében megtalálhatóak a villamos energia termelésére használt napelemek. Napkollektorokat közel 2500 szántóföldi növénytermesztő gazdaságban használtak, emellett az ültetvénytermesztéssel, vegyesen állattartással és szántóföldi növénytermesztéssel, valamint tömegtakarmány-fogyasztó haszonállatok tartásával foglalkozó gazdaságok között is külön-külön 600-750 gazdaságban alkalmazták.

⁸ Földterület, gazdálkodási művelet, állatok, eszközök, raktárkészlet stb. nyilvántartására vonatkozó számítógépes program.

⁹ Például folyamatok optimalizálása, kártevő-felismerés, tápanyag-utánpótlás, takarmányozás stb. nyilvántartására szolgáló számítógépes program.

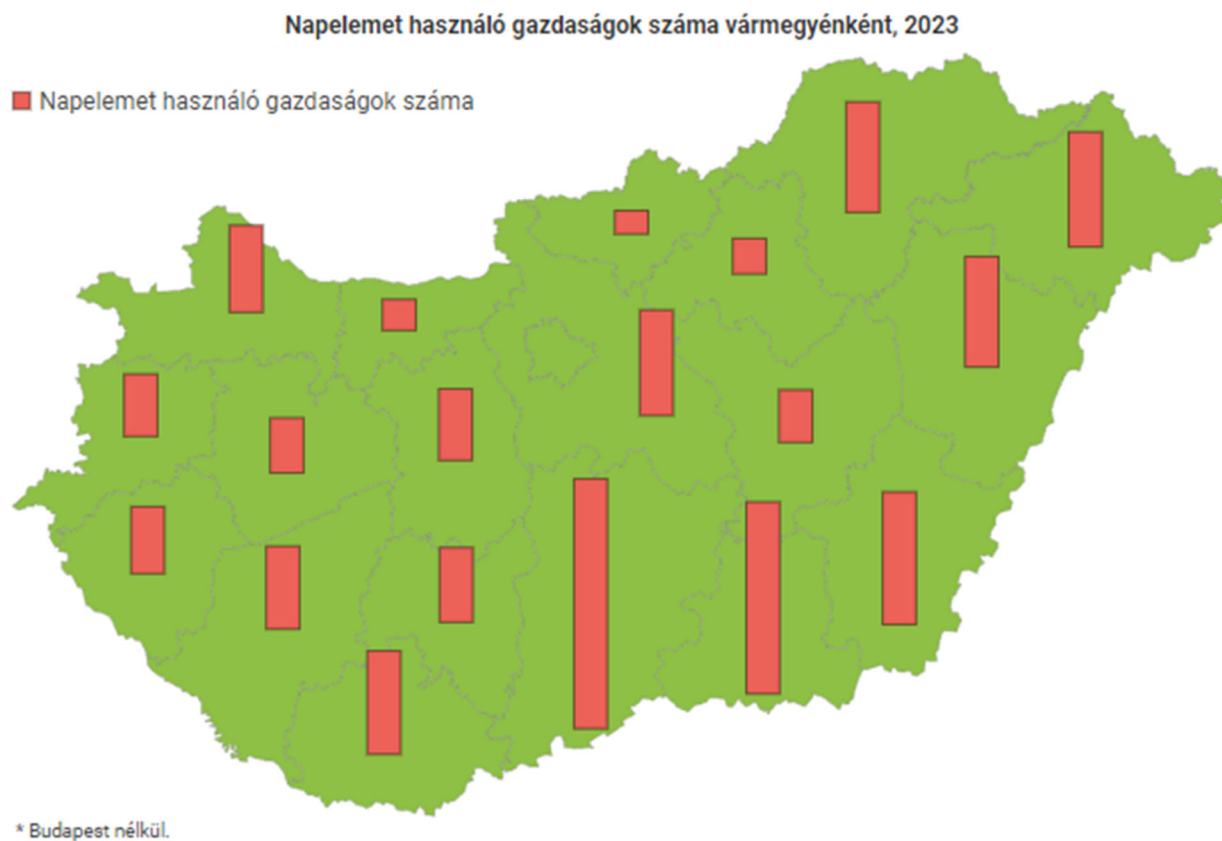
41. ábra

Főbb megújulóenergia-termelésre alkalmas berendezéseket használó gazdaságok megoszlása gazdaságtípusok szerint, 2023

Napkollektorral 2023-ban mintegy hétszáz gazdaság rendelkezett, közülük közel 300 szántóföldi növénytermesztő, illetve több mint 100 ültetvénytermesztő gazdaság. 2023-ban a napelemet használó gazdaságok aránya Baranya és Csongrád-Csanád vármegyében volt a legmagasabb (4,5 és 4,4%), míg Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében mindössze fele ekkora (2,0% alatti) volt.

42. ábra

Napelemet használó gazdaságok száma vármegyék szerint, 2023*

Továbbra is a legkevésbé hasznosított energiaforrások a biomasszából származó biogázok, illetve a vízenergia, ugyanakkor ezen gazdaságok száma az elmúlt 10 évben enyhén növekedett.

A nagygazdaságokban sokkal jellemzőbb a különféle energiatermelési és -felhasználási megoldások alkalmazása, hiszen 2023-ban a 100 ezer STÉ-t elérő gazdaságok legalább 10%-ában, az 1 és 3 millió STÉ közöttiek esetén 37%-ában és a 3 millió STÉ-t meghaladók 54%-ában volt jellemző.

További adatok, információk

Módszertan

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Lépjen velünk kapcsolatba](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu